

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, 1864.

ΤΟΜΟΣ ΙΙ^ε.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 345.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΣΑΡΙΠΟΔΟΥ

ΣΚΕΨΕΙΣ ἐπὶ τῷ Θρησκευτικῷ Μελετῶν πρὸς
μέρφωσιν Χριστιανικῷ ἀρετῶν, κτλ. ὑπὸ Δη-
μητρίου Στ. Μανροκορδάτου, Ἐν Λαζαρεῖον
1864—1864. Τόμοι 4.

Ιερεμιάδας θρηγωδεῖ ὁ τύπος, ιερεμιάδας ἐν τοῖς
κύκλοις τῶν πολιτειῶν, ιερεμιάδας καὶ ἐν τῶν κόλ-
πων τῶν οἰκογενεῶν ἀκούομεν καθ' ἔκστην ἐκπεμπο-
μένας κατὰ τῆς καταστάσεως τῶν κοινῶν τῆς πολι-
τείας; ἡμῶν πραγμάτων. Οἱ εἰς ἀποδίδει εἰς τὸν ἔτε-
ρον τοῦ κακοῦ τὴν αἰτίαν, ἐννοεῖται ὅτι ἔκαστος ἀ-
θαύμαις ἔχει τὸν κακὸν, ἀλλὰ τοῦ κακοῦ τὴν ἔξιν τὶς ἀγεζή-
τησεν; Οἱ πάντες πρὸς τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος,
τῇ εἰκονιζόντῃ τὴν πολιτείαν, ἀποβλέπομεν, τοὺς
ἐπὶ τῶν πλησιεστέρων τῇ κορυφῇ ἄκρων λοιδοροῦμεν,
διάτι οὗτοι ἐπὶ γύρου στενωτέρου πυγμαχοῦντες ἀ-
γωνίζονται τὶς τὸν δέλλον νὰ καταρρίψῃ, διὰς μόνος
ἐκεὶ κατασκηνώσῃ, καὶ πᾶσα τιμὴ καὶ χάρις παρ'
αὐτοῦ δικαιεύηται, καὶ τὴν δόξαν μόνος παριστάλ-
ληται, καὶ μόνους τοὺς ἀπὸ τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ
διαλαμπομένους λαμπρύνη ἀλλὰ τὶς ποτὲ ἐξ ἡμῶν
τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀλλῶν εἰς ἔχει τὸν με-
τέστρεψεν, διὰς ἴδη, ὅτι ἰστρὸς ἄλλων ζητῶν νὰ
γίνῃ αὐτὸς ἐλκεστής;

Μὴ γάρ ἡ νοημασύνη λείπῃ τὸν Ἑλληνα; μὴ γάρ
ὅ πατριωτισμός; μὴ γάρ ἡ παιδεία; μὴ γάρ ἡ τῆς
ὑπεριτάτης ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου συναίσθησις καὶ ὁ
ἔρως τῆς ἐλευθερίας; ἐλλείπωσιν ἀφ' ἡμῶν; ὅχι, μυ-
ριάκις ὅχι πῶς λοιπὸν ἀφοῦ τηλεκούντων ἀρετῶν εύ-
μαιρεῖ ὁ Ἑλλην κακοδαίμονα ἔχει τὴν πολιτείαν;
Τοῦτο ζητεῖται.

Καὶ γινώσκομεν μὲν εἰς οἷς αὖτοὺς ἡμᾶς αὐτοὺς ἔκθε-
τομεν κατάκρισιν, καὶ ὅτι κινδυνεύομεν νὰ φανῶμεν
καταγόλαστοι ὑποδεικνύοντες ὡς αἰτίαν τοῦ κακοῦ
πρᾶγμα περὶ οὐδὲν φροντίζει, πρᾶγμα, ὡς μὴ ὠ-
φειλεν! ὃν παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ ἀντικείμενον
χλεύης μάλλον ἢ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ, ὡς ἐπρεπε
νὰ ἦ. Ναί, πρέπει νὰ τὸ εἶπωμεν, καὶ νὰ τὸ εἶπω-
μεν μετὰ θάρρους, ὅτι ἡ κυρία, ἡ μόνη αἰτία τοῦ
κακῶς ἔχειν παρ' ἡμῖν τὰ πράγματα, εἴναι ἡ ἀμ-
βλυνσις τοῦ Θρησκευτικοῦ φρονήματος, εἴναι ἡ παν-
τελὴς ἐλλείψις Θρησκευτικῆς ἀγωγῆς, εἴναι τὸ ἀδι-
αμόρφωτον τῆς ψυχῆς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων πρὸς
τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς.

Καὶ δῆμος ἥλικη ἡ δύναμις αὐτῶν καὶ μόνων τῶν
χριστιανικῶν ἀρετῶν, καὶ αἱ λοιπαὶ πᾶσαι ἐλλεί-
πωσιν! διὸ αὐτῶν καὶ μόνων ἐν ἔθνος ζῆ καὶ τὰς λοι-
πὰς στερῆται πάσας, τούναντίον δὲ, καὶ πάσας τὰς
λοιπὰς κέκτηται, μαραίνονται πᾶσαι, ἀν αὐταὶ αἱ
θεῖαι τῆς Θρησκείας ἀρεταὶ δὲν ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν.

Τὴν ἀπόδειξιν τῶν λόγων ἡμῶν πρὸς τὴν Κητήσωμεν ἐν ζένοις λαοῖς εὑρίσκομεν ἐν τῇ πατρῷᾳ ἡμῶν ἱστορίᾳ· οὕτε ἐλεύθερος ἔντου ὁ Ἑλλην πρὸ τοῦ 1821, οὔτε παιδείας εὑρίσκει, οὔτε πλούτου κάτογος ἢν τότε; οὔτ' οὐδὲ μοῦ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐφ' ἣς τὸ τῆς οἰκουμένης διηγεῖται διαδροματίζεται δρᾶμα, ἐφάνετο, καὶ ἀψυχώτερος καὶ αὐτῷ τῷ λίθῳ, οὓς κληρονομίαν ἀφῆκαν αὐτῷ οἱ πρόγονοί του ἐνομίζετο, καὶ δικαὶος ἐξη, καὶ ἐξη ἀφενῶς μέγας, ἐνῷ σήμερον ἐν φανερῷ μὲν καίται, ἀλλ' ἔρπει, ναὶ, ἔρπει μόνον, μικρός, καὶ ἀπὸ τῆς ταπεινῆς ταύτης καταστάσεως του δὲν θέλει ἀνακύψει, εἰ μὴ ἀφοῦ πρὸς τὰς νῦν ἀρετὰς αὐτοῦ προσανατήσηται τὰς πατρώας, τὴν πρὸς τὸν Θεόν εὐσέβειαν, τὴν πρὸς τὰ θεῖα τοῦ Εὐαγγελίου λόγια πακοῦν.

Οἱ πατέρες ἡμῶν τῷ μὲν σώματι ἐδιούλευσον, τῷ ψυχῇ δὲ ἦσαν ἐλεύθεροι, ἡμεῖς δὲ τούναντίον τὰ μὲν σώματα ἐσμὲν ἐλεύθεροι, ἀλλ' αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ποὺ εἰσιν; τί δὲ ἐκέρδησεν ὁ πάντα μὲν κτησάμενος τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσας;

Οἱ πατέρες ἡμῶν ὑπερεῖχον ἡμᾶς διότι ἐλεύθερώτεροι ἡμῶν ἔζων· πῶς γάρ οὖ; ὁ τύραννος ἐπίεισεν αὐτοὺς, ἀλλ' αὐτοὶ ὑπέμενον· ὁ τύραννος διδριζεν αὐτοὺς, ἀλλ' ἡ συνείδησις αὐτῶν τοὺς ἐπαρηγόρει· ὁ τύραννος ἐκάκου τὰ σώματα αὐτῶν, ἀλλ' οὗτοι ἐγέλων ἐπὶ τῇ ἀδυναμίᾳ τοῦ τυράννου, καὶ πρὸς τὸν θάνατον ἀγόμενοι καθεώρων τοῦ θανατοῦντος αὐτοὺς τὴν ἀσθένειαν καὶ τὴν ἑχυτῶν ὑπερέχουσαν δύναμιν ἔνεκα τῶν γριστιανικῶν ἀρετῶν, αἴτινες τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἀληθίδιες ἐλευθέρας κατειργάζοντο.

Οἱ πατέρες ἡμῶν ὑπερεῖχον ἡμᾶς, διότι ναὶ μὲν δὲν εἶχον τὸ πολιτικὸν βῆμα ἀλλ' εἶχον τὸν ἵερὸν ἀμβωναῖς ναὶ μὲν τὸ ἀφρίζοντα τῶν πολιτικῶν πεθῶν κύματα δὲν συναθίσαντο περὶ τὸ πολιτικὸν βῆμα, καὶ τὸν ἐπὶ αὐτοῦ ἰστάμενον διὰ τοῦ ἀφροῦ αὐτῶν δὲν κατέκλυζον, ἀλλὰ περὶ τὸν ἵερὸν ἀμβωναῖς θάλασσα ἐν γαλήνῃ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν συνεσπειροῦντο, καὶ ὁ θεῖος λόγος ἀπὸ ἐκείνου ἐπὶ αὐτὰς, καὶ τεργόμενος ὡς αὔρα γλυκεῖα ἐρίπιζεν αὐτὰς, καὶ ὁ τηλαυγὴς τοῦ θείου λόγος ἥλιος τὴν ἀκύμαντον αὐτῶν ἐπιφάνειαν ἐχρύσου διὰ τὸν ἀκτίνων του, καὶ τὰς τις ἵερὸς φλοισθοῖς, τὸ συνέχρον Κύριε ἐλέησον ἀντήχει, καὶ οἱ εὐσεβεῖς ἀνωρθίσαντο τὸν θείον ἵκχυν τῆς ἐκκλησίας ἀδοντες· «ἄγιος ὁ Θεός, ἄγιος ἴσχυρός, ἄγιος ἀθύρατος, ἀλέησον ἡμᾶς»· καὶ ἴσχυροί ἀνίσταντο, καὶ ἀθάνατον τὸ ἔθνος αὐτῶν ἐξειργάζοντο, καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἐφ' ἐαυτοὺς ἐπικαλοῦντο, καὶ ὁ Θεός τῶν δυνάμεων τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ ἐπὶ αὐτοὺς κατέπεμπεν. ἀλλ' ἡμεῖς; ἡμεῖς ἐν τῇ ὑπερφροσύνῃ ἡμῶν ὀλιγωροῦμεν τοῦ Θεοῦ, οὐδέποτε ἐκ καρδίας ἀγνῆς τὸ θεῖον αὐτοῦ ἐπικαλούμενα δυνομα, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐξάψεως τῶν πατέρων ἡμῶν

ἀγωνιῶμεν νὰ πορειώμεν δύναμιν, εἰτα δὲ θαυμάζομεν πῶς αὕτη δὲν παράγεται, καὶ ὅτι ἀγονοὶ πᾶσαι αἱ προσπάθειαι ἡμῶν ἀποβαίνουσιν.

Οἱ πατέρες; ἡμῶν ἐν τῷ ἀγῶνι, ἥττονες πρὸς ἀσυγκρίτως κρείττονας πολεμοῦντες, ὑπερεῖχον αὐτοὺς, διότι σύμμαχον εἶχον τὸν Θεόν, καὶ τῶν μεγίστων ἐπιχειροῦντες, εἶχον πλήρη πέποιθησιν, ὅτι ἡ ἐπιτυχία ἥθελεν ἐπιστέψει τοὺς ἀγῶνας αύτῶν, διότι ἐγίνωσκον, ὅτι ὁ Θεός συναντελαμβάνετο αὐτοῖς, καὶ διὰ τοῦ ἀληθής ἦν δὲ λόγος, εἰ Θεός μεθ' ἡμῶν οὐδεὶς καθ' ἡμῶν, ἀλλὰ παρ' ἡμῖν ποὺ ποτὲ ἀκούεται τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα; ἡ ἐν οἷς προσευχὴ ἐπαυσεν, ὡς ἐωλός τις δεισιδαιμονία, τίς δὲ μὴ καταδεχόμενος νὰ ἐκληροθῇ ὡς μωρὸς συγχάζει εἰς τὰς τῶν ναῶν ἀκολουθίας;

Η νίκη παρηκολούθει ἐκείνους, πρὸς δὲ τὸν αἰμόφυρτον ἀποθέσωσι χιτῶνα, πρὸς τὰς πληγὰς αύτῶν θεραπεύσωσι, πρὸς τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ἀσπασθῶσιν, ἐπορεύοντο γυμνόποδες καὶ ἀσκεπεῖς τὴν κεφαλὴν εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ Τφίστου ὅπως τὰ νικητήρια ψάλωσι τῷ Θεῷ τῶν στρατῶν· νῦν, δὲ τίς φροντίζει περὶ ναοῦ; τίνα ἔχουσι θέληγητρας ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα; τίνα δὲ σημαμασίαν ἔχει ὁ ἐν οἷς βίος, ἐνθα διδιούργιας σγέδια δὲν τεκταίνονται, ἐνθα ἀμφίβληστρα πρὸς ἄγραν τῆς ἀρχῆς δὲν πλέκονται; Ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ ἡ νίκη ἐγκατέλιπεν ἡμᾶς, καὶ ἡ οἰκογένεια εὑρίσκεται εἰς διάλυσιν, καὶ ἡ γυνὴ δὲν εἶναι ἡ περὶ τὸν ἄνδρα τυρβάζουσα, καὶ τὰ τέκνα τὸν πατέρα ὡς ἀπλοῦν τροφοδότην ὑπὸ τῆς φύσεως δεδομένον καὶ οὐδὲν πλέον, λογίζονται αὐτόν.

Όταν λοιπὸν ἡ ἀρετὴ δὲν θερικίνη τῶν πολιτῶν τὰς καρδίας, δταν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δὲν ἀποτελεῖ τὸ ὄρμητήριον ὅλων τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου, δταν ὁ οἶκος δὲν ἔναι τὸ ταμεῖον τῶν ἡδυτάτων αἰσθημάτων καὶ τὸ διδασκαλεῖον τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, δταν ἐν αὐτῷ δὲν προγυμναζόμεθα εἰς τὴν διοίκησιν τῶν τοῦ βίου τούτου πραγμάτων, καὶ διὰ τῆς πρὸς τὴν σύζυγον ἰσότητος καὶ τῆς περὶ τὰ τέκνα φροντίδος δὲν προαλειφόμεθα εἰς τὸν πολιτικὸν τῆς ἀγορᾶς βίον, δταν τέλος δὲν διδασκάλωμεθα δτι διφείλομεν τὸν βίον τοῦτον νὰ μὴ θεωρῶμεν ὡς σκοπὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς μέσον ἀπλῶς, δι' οὐ νὰ φθάσωμεν πρὸς τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἐπλάσθημεν λογικοὶ κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοὺς τοιούτους σκοπὸς ἡμῶν εἶναι ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἔνωσις ἡμῶν ἐν ἀκηράτῳ μακαριότητι, ὡ! μὴ ἐλπίσωμεν ποτὲ δτι θέλομεν κατορθώσαι ν' ἀνορθώσωμεν τὰ σκάζοντα τῆς πατρίδος πράγματα, καθόσον τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς τοῦτο ἀρετῶν μὴ ὑπερχωσάντων ἐν τοῖς καθέκαστα, πῶς ἔσται ποτὲ δυνατὸν νὰ εὑρεθῶσιν αὐταὶ ἐν τῷ ὅλῳ; ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν φύσιν τῶν πραγ-

μάτοιν ἔστι τὸ δόλον νὰ ἔχῃ ἄλλα συστατικὰ στοιχεῖα παρ’ ἐκείνα τῶν κατὰ μέρος αὐτοῦ μορίων.

Οπως δὲ ἐνισχύσωμεν τὰ ἀπὸ τῆς συγκρίσεως τῆς πρόσθεν πρὸς τὴν νῦν καταστάσεως τοῦ ἔθνους ἡμῶν πορίσματα, ἃς λάβωμεν εἰς παράδειγμα αὐτὸ τὸ ἐπὶ συνταγματισμῷ φημίζομενον ἔθνος τῶν Ἀγγλῶν. Οἱ Ἀγγλοι πρὸ πάντων ζῆται τὸν ἐν οἰκογενείᾳ βίον, πρῶτον φίλον ἔχει τὴν σύζυγον, κύριον μέλημα τὴν ἀγωγὴν τῶν τέκνων. Ηἱ Ἀγγλίαι ὑπανδρευθεῖσαι χωρίζεται οὕτως εἰπεῖν τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, δὲ τὴν ἡ οἰκουμένη δι’ αὐτὴν εἶναι ὁ οἰκός της, ἐν αὐτῷ βασιλεύει ἀληθῶς, διότι εἶναι καὶ ἀξία τῆς βασιλείας ταύτης, κοσμία τὰ θήρα φεύγει τὸν ἐξωτερικὸν θροῦν, ἐπισκοπεῖ τὸ κράτος αὐτῆς ὡς καλὸς ἡγεμὼν καὶ τὰ ταπεινότατα τῶν ἐν οἴκῳ δεν κρίνονται ὑπ’ αὐτῆς ἀνάξεια τῆς ἐποπτείας της, ὁ σύζυγος αὐτῆς εἶναι ἀληθῶς ὁστοῦν ἐι τῶν διστῶν της, καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς σαρκὸς της, τὰ δὲ τέκνα; Ὅταν τέκνα εἶναι ὁ ἀληθῆς στολισμὸς τῆς Ἀγγλίδος, διτε δὲ τὴν ἴστορία τῆς Ρώμης ἀναφέρει περὶ τῆς Κορνηλίας, τῆς μητρὸς τῶν Γράκχων, ἐγκυρωμένης ἐπὶ τοῖς δυσὶ τούτοις τέκνοις αὐτῆς πρὸς τὴν κομπάζουσαν διὰ τὰ τιμαλφῆ καὶ ἀφθονα κοσμήματά της Ρομαίαν, τοῦτο ἀληθεύει διὰ πᾶσαν Ἀγγλίδα τοῦ οἴκου δεσποιναν. Καὶ κατὰ πᾶσαν μὲν ἡμέραν τὰς ἀπὸ τοῦ ἕργου του σχολὰς δὲ Ἀγγλος διάγει ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκογενείας του, δλόκληρον δὲ τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου δὲν χωρίζεται ἀπ’ αὐτῆς, ἀλλ’ ἀφοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν συμπολιτῶν τῶν ἐκκλησιασθῶν καὶ τοῦ θείου λόγου τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος ἐξηγουμένου ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἀκροασθῶσι, μεταβαίνοντιν οἰκαδε, καὶ ἐκεὶ ὁ πατὴρ γίνεται ὁ ἱερεὺς τοῦ οἴκου, καὶ τῶν θείων τῆς ἱερᾶς Γραφῆς ἥρμάτων πρὸς τὴν οἰκογένειαν ἐρμηνευτῆς καθίζεται, καὶ οὕτως οἴοντες ἀναγκάζεται πρὸς ταῦτα καὶ τὴν πολιτείαν αὐτοῦ νὰ ἔρθῃ, φόβῳ μὴ φωραθῆ ὑπὸ τῶν τέκνων αὐτοῦ ἀντιφάσκων τοῖς ἔργοις πρὸς τοὺς λόγους. Οὕτως Ἐλλην ἐπειράθη τοῦ τοιούτου ἕργου εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ βεβαιώσῃ ὅποιαν σωτηριώδη ἐπιφέροντιν ἐπὶ τῆς δλητῆς πολιτείας αὐτοῦ ἔχει τὸ νὰ γίνηται αὐτὸς οὗτος διδάσκαλος τῆς ἡθικῆς πρὸς τὰ τέκνα καὶ τὴν σύζυγόν του αὐτὸς πρῶτος δρέπει τοὺς; ἀπὸ τοῦ καλοῦ ἔργου καρπούς. Οὕτως ἐν οἴκῳ βασιλεύει ἡ εἰρήνη, οὕτως ἐν αὐτῷ δὲν εὑρίσκουσιν εἰσόδου τὰ πάθη, οὕτω καταστέλλονται καὶ αὐταὶ τῶν γονέων αἱ τυχόν πρὸ τοῦ γάμου κακίαι, καὶ ὁ ἀγνίζιον ἀγνίζεται, καὶ ὁ διδάκων διδάσκεται, καὶ ὁ ἀλλοιος ἐπ’ ἀρετῆ μορφῶν μορφοῦται. Όταν δὲ τοιούτων στοιχείων ἐσχημάτισται πολιτεία τις, οὐδὲν παράδοξον θν καὶ εἰς τὸν δημόσιον βίον μεταφέρωνται αἱ τοῦ οἴκου ἀρεταὶ, διότι ἀθάνατος καὶ γεννικὴ ἡ ἀληθεία τῶν πάλαι ὑπὸ τοῦ Σωκράτους ἐξ-

ενεχθέντων λόγων. «Ἄλλα μέν τοι, ἐφη ὁ Σωκράτης, « οὐδὲ μὲν τὸν ἐκυτοῦ οἶκον καλῶς τις οἰκήσειεν, εἰ μὴ πάντα μὲν εἰσεσται, ὃν προσδέεται, πάντων δὲ ἐπιμελόμενος ἐκπληρώσει. Άλλ’ ἐπεὶ οὐ μὲν πόλις, ἐκ πλειόνων η μυρίων οἰκιῶν συνέστηκε, χαλεπὸν δέ ἐστιν ἀμα τοσούτων οἴκων ἐπιμελεῖσθαι, πῶς οὐχ ἐνα . . . πρῶτον ἐπειράθης αὐτοῖς; δέεται δέ. Καν μὲν τοῦτον δύνη, καὶ πλείοσιν ἐπιχειρήσεις· ἐνα δὲ μὴ δυνάμενος οὐφελῆσαι, πῶς οὐ πολλούς εἴτις ἐν τάλαντον μὴ δύναιτο φέρειν, πῶς οὐ φανερὸν δέται πλείω γε φέρειν οὐδὲ ἐπιχειρηπτέον αὐτῷ; » Σειροφ. ἀπομν. Σωκράτους, Γ, 6 § 14.

Ἀπέχομεν τοῦ νὰ κάμωμεν τὴν ἀντιπαραβολὴν τούτων πρὸς τὰ παρ’ ἡμῖν συμβαίνοντα, διότι ἐκαστος τῶν ἀναγγωσόντων ταῦτα ἐσται εἰς θέσιν νὰ τὴν κάμη. Οἱ ἀνὴρ Ἐλλην νομίζει διτε η γυνὴ οὐδὲν ἀλλο ἐστὶν εἰμή, πρῶτον, πορειαδὸς θίου διὰ τῆς προκόστης, καὶ δεύτερον, δργανον πρὸς παιδοποίειν· ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ γάμου του φεύγει τὸν οἴκον πρὸς ἀναζήτησιν τῶν προτέρων φίλων του, μετ’ αὐτῶν τὸν πρότερον ἐξακολουθεῖ βίον, εἰς οἶκον ἀπερχόμενος μόνον διὰ τὰς σωματικὰς ἀνάγκας τῆς τραπέζης καὶ τοῦ ὑπνου· τὰ τέκνα γεννῶνται, ζῶσιν ἡ ἀποθυήσκουσιν, ἀδιάφορον, καὶ ἐν ὕρᾳ παραδίδονται εἰς μισθίους διδασκαλους ἢν ὥστι προωρημένα διὰ τὰ γράμματα, ἢν πόδι μισθὸν εἰς τεγνίτας ἐκδίδονται, ἢν πρέπη νὰ ἐκμάθωσι τέχνην τινά. Οὐδεμία ἄλλη σχέσις συνδέει ταῦτα μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἔκτος τῆς ἀπὸ τοῦ νόμου, pater is est quem nuptiae demonstrant. Απὸ τοιούτων στοιχείων δύναται ποτε καλὴ νὰ μορφωθῇ πολιτεία;

Οὕτως οὖν ἐχόντων τῶν τῆς πολιτείας ἡμῶν πραγμάτων, δποίκι ἄρα χάρις ὀφείλεται πρὸς τὸν ἐπιγειροῦντα νὰ φέρῃ ἕιζειν τοῦ κακοῦ θεραπείαν, καὶ ταῦτην ἀνευ ἐπιδείξεως, καὶ ταύτην ἐν πραξίᾳ, καὶ ταύτην ἐν χριστιανικῇ ἀληθῶς ἀρετῇ; «Ος δὲ ἀρ ποιησῃ καὶ διδάξῃ οὗτος μέγας κληρονόμος εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. » Χάριτος λοιπὸν τελεστήρικ προσφέρομεν τῷ ἀγαθῷ φίλῳ Δημητρίῳ Σ. Μαυροκορδάτῳ, τῷ τὰς μελέτας ταύτας ἐκπονήσαντι, ἀλλ’ δηόστες χάριτος ὀφείλεται ἐσμὲν καὶ τῇ μακαρίᾳ ἐκείνῃ τῇ συζύγου του Σοφίᾳ; ψυχῇ, τῇ ἐντελεχύνῃ αὐτῷ τὴν μετάφρασιν τῶν θρησκευτικῶν τούτων μελετῶν καὶ τὴν δωρεὰν διανομὴν αὐτῶν; Ἀληθῶς η γυνὴ αὐτῆς,— καὶ μακαρίζομεν ημᾶς αὐτοὺς διτε ἐγνωρίσακεν αὐτὴν καὶ τὰς πολλὰς αὐτῆς ἀρετὰς ἐξετιμήσαμεν, καὶ εἰς θέσιν ἐσμὲν νὰ μαρτυρήσωμεν περὶ αὐτῆς, — ἦν η ἀνδρεῖα ἐκείνη γυνὴ ην εἰκονίζουσιν αἱ παροιμίαι διὰ τῶν ἔξιτος· « Γυναῖκα ἀνδρεῖαν τίς εύρεσει; τιμειωτέρω

» δέ ἐστι λίθων πολυτελῶν ή τοιαύτην θάρσει ἐπ' αὐτῇ. ή καρδίσ του ἀνδρὸς αὐτῆς ἐνεργεῖ γάρ τῷ ἀνδρὶ εἰς ἀγαθὰ πάντα τὸν βίον . . .
 » χεῖρας δὲ αὐτῆς διήνοιξε πένητι, καρπὸν δὲ ἔξετινε πτωχῷ περίβλεπτος δὲ γίνεται ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐν πύλαις, ἥνικας ἂν καθήσῃ ἐν συνεδρίᾳ μετὰ τῶν γερόντων κατοίκων τῆς γῆς στόμα αὐτῆς διήνοιξε προσεχόντως καὶ εὐνόμως καὶ τάξιν ἐστείλατο τῇ γλώσσῃ αὐτῆς ἴσχὺν καὶ εὐπρέπειαν ἐνεδίσκατο, καὶ εὐφράνθη ἐν ἡμέραις ἐσχάταις τοις ἦ δὲ ἐλεημοσύνη αὐτῆς ἀνέστησε τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ ἐπλούτησαν, καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἤνεσεν αὐτήν πολλαὶ θυγατέρες ἐκτήσαντο πλοῦτον, πολλαὶ ἐποίησαν δύναμιν, σὺ δὲ ὑπέρκεισαι, ὑπερῆρας πάσας ψευδεῖς ἀρέσκειαι καὶ μάταιον κάλλος γυναικὸς, γυνὴ γάρ συνετὴ εὐλογεῖται, φόρον δὲ Κυρίου αὕτη αἰνείτω. Δότε αὐτῇ ἀπὸ καρπῶν χειλέων αὐτῆς, καὶ αἰνείσθω ἐν πύλαις ὁ ἀνὴρ αὐτῆς.» (Παροιμιῶν Σολομῶντος τε λευταῖος κεφάλαιον.)

Δύσκολον, δές δ' εἰπεῖν ἀδύνατον, εἶναι νὰ κάμωμεν ὡς οἴόν τε ἀκριβῆ τοῦ βιβλίου τούτου ἀνάλυσιν. Περιλαμβάνει τοῦτο ἄπαντα τὸν τοῦ ἀνθρώπου βίον ἀπὸ τῆς κοιτίδος μέχρι τοῦ τάφου, μάλιστα δὲ καὶ ἔξαίρει τὴν διάγοικην αὔτοῦ πέραν τοῦ τάφου, δεικνύον αὐτῷ ὅτι πέραν τούτου ὁ ἀληθῆς βίος δι' ὃν εἶναι προωρισμένη ἡ λογικὴ καὶ ἀθάνατος αὐτοῦ ψυχὴ, διὰ τοῦτο τὸν τοῦ ἀνθρώπου βίον διατίθεται τοῦτο τὸν τάφος κρίσις καὶ μετάστασις, ἢ εἰς τὴν αἰώνικην μακαριότητα, ἢ εἰς τὸν αἰώνιον ὄλεθρον. Διάφοροι δύναμες δὲ τῶν ἀσκητικῶν βιβλίων, ὅτινές ἀποπνέουσιν ἀποστροφὴν πρὸς τὸν ἐπὶ γῆς βίον, καὶ καταγγέλλουσιν διαζύγιον τέλειον τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, περιφρόνησιν τοῦ φθερτοῦ σκῆνους τῆς ψυχῆς, ἀμέλειαν παντὸς φθίνοντος πράγματος, ἔξαρσιν διηνεκῆ πρὸς τὰ οὐράνια, καὶ τέλος ἐπιθυμίαν ἀκράτητον, καὶ ἐνδελεχῆ οὖτως εἰπεῖν ἐνέργειαν πρὸς τὸ νὰ συντμηθῇ ἡ ἐν τῷ ματαίῳ καὶ προσκαίρῳ τούτῳ κόσμῳ ζωῆ, αἱ θρησκευτικαὶ μελέται τούναντίον μποδεικνύουσιν εἰς τὸν ἀνθρώπον, διὰ τὸ ἐνταῦθα βίος δὲν εἶναι δύσκοπος οὐδὲ ἀσχετος πέρι τὸν μέλλοντα, ὅτι εἶναι μὲν ὁδοιπορία ἀλλ' ὁδοιπορία ἡν δρεῖται νὰ διελθῃ μετὰ σκοποῦ, καὶ ὅτι ἐν τῷ βίῳ καὶ τῇ πρὸς τοὺς ὄμοιούς συγχρωτίσει εύρισκει ὁ ἀνθρώπος τὰ τῆς τελειοποιήσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μέσα καὶ ἀφθονώτερα καὶ προσφορώτερα ἢ ἐν τῇ ἐρήμῳ, διὰ τὸν ἐγκοσμίον, καὶ μάλιστα ἐν αὐτοῖς ἰδίως, ὁ ἀνθρώπος τὰ τελειοποιήσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μέσα καὶ ἀφθονώτερα καὶ προσφορώτερα ἢ ἐν τῇ ἐρήμῳ, διὰ τὸν ἐγκοσμίον, καὶ μάλιστα ἐν αὐτοῖς ἰδίως, ὁ ἀνθρώπος δύναται νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς δύο ἀκροτάτας ἐντολᾶς τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγαπήσεις Κύριος τὸν Θεόν . . . Σου ἐξ ὀλης τῆς ψυχῆς Σου, καὶ ἐξ ὀλης τῆς ἵσχύος Σου, καὶ ἐξ ὀλης τῆς διαροίας Σου,

» καὶ τὸν πλησίον Σου ὡς σταυτόν, ἡ τοῦθ' ὅπερ δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κυρίῳ δικητικῷ βίῳ, διότι ποτον δεῖγμα τῆς πρὸς τὸν Θεόν ἀγάπης παρέχει ὁ τὰς ἐντολὰς Λύτον διθετῶν; Ἀρεστὸς μὲν τῷ Θεῷ ὁ ἀπὸ τῶν χειλέων, καὶ τῇ καρδίᾳ, καὶ τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπεμπόμενος ὑμνος, ἀρεστὴ ἡ πίστις, ἀλλ' ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι, ποτα δὲ ἔργα ἀγαθὰ ὅ ἐν ἐρήμῳ βιοὺς νὰ πράξῃ δύναται; Εὑάρεστον νὰ τῷ Θεῷ ἡ καταστολὴ τῶν κακῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἀλόγων παθῶν ἡ δάμασις, ἀλλ' ὁ ἐμβαλὼν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου τὰ πάθη, καὶ ὁ δηγὸν αὐτοῖς δοὺς τὸν λόγον, πάντας διδοὺς ἐνόησεν διὰ τὸ δοκιμαζόμενος ἀνθρώπος, εἰ μὲν καλὴν ποιήσεται χρήσιν τῶν πρὸς τὴν δοκιμασίαν ταύτην δεδομένων αὐτῷ ἔργατοις ἀνθρώποις ταύτην δοκιμασίαν ταύτην δεδομένων αὐτῷ ἔργατοις εὐδαιμονίας στεφάνῳ στεφανωθήσεται, ὁ δὲ καταχρασθεὶς αὐτῶν τιμωρηθήσεται. Πῶς δὲ ποιήσει τὰ ἔργα τὰ καλὰ τοῖς ἀνθρώποις ὁ τοὺς ἀνθρώπους φεύγων; πῶς δὲ διδάξει ὁ πλησίον μηδένα ἔχων, ὁ τῶν λογικῶν καὶ ὁμοίων αὐτῷ δητῶν χωρισθεὶς καὶ τοῖς ὄχυροις καὶ τοῖς ἀψύχοις συνδιαιτώμενος;

Διὰ ταῦτα μάλιστα αἱ θρησκευτικαὶ μελέται εἰσὶν ἀνάγνωσμα περισπούδαστον διότι τὸν πρακτικὸν διαπλάττουσι βίον, καὶ χρήσιμον τὸν ἀνθρώπου αὐτῷ τε καὶ τοῖς δμοίοις κατεργαζόμεναι δὲν ἀπογιωρίζουσιν δμως τοῦ Θεοῦ, τούναντίον μάλιστα διδάσκουσιν διὰ αὐτὸν τοῦτο τὸ ἐν βίῳ χρησιμεύειν ἐκετῶ τε καὶ ἄλλοις ἐπ' ἀγαθὰ, διὰ τοῦτο εὐαρεστότατον ἀποβάίνει τῷ Θεῷ. Ή ἀξία τοῦ παρόντος βίου συνισταται εἰς τὴν ἐν παντὶ αὐτάρκειαν αὐτάρκειαν εἰς τὰ μέσα, καὶ αὐτῇ κατορθοῦσται διὰ τῆς λιτότητος καὶ τῇ ὑπεροχῇ διὰ τὸ κρατεῖ ὁ ἀνθρώπος τῶν ἐπιθυμιῶν του αὐτάρκειαν περὶ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἴδιας πολιτείας καὶ τῶν πράξεων ἄλλοις δὲς κρίνωσιν ἄλλως περὶ αὐτῶν, ὁ φθόνος δὲς ἀκονίζη τὰ βέλη του, ἡ συκοφαντία δὲς ἐκχέη ἐπ' αὐτῶν τὸν βυπαρόν αὐτῆς σίελον, ἡ ἀγαριστία δὲς μὴ φέρη τῆς εὐγνωμοσύνης τὸ βάρος, ὁ χθὲς ἐπικινεθεὶς δὲς δυσφημηται ἀδίκως σήμερον, ἀδιάφορον, ὁ ἀληθῆς χριστιανὸς εἶναι αὐτάρκης, τουτέστιν εἰς μόνην τοῦ ἐκυτοῦ ἀρκεῖται συνείδησιν, πράττει τὸ δίκαιον, τὸ λυσιτελές, τὸ γενναῖον πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, οὐχὶ διπος τύχη τῶν παρ' ἐκείνων ἐπαίνων, ἀλλ' ὑπείκουν εἰς τὴν συνείδησιν του, εἰς τὰς πεποιθήσεις του ἔκαδιζει ἐν τῇ δόψῃ τῆς ἀληθείας, καὶ πράττει τὴν ἀρετὴν, οὐχὶ διότι αὐτῇ θέλει τὸν φέρει εἰς τὰς τυράς, οὐχὶ διότι θέλει τῷ περιποιήσει τὴν παρ' ἀνθρώποις δόξαν, οὐχὶ διότι θέλει τῷ προσπορίσει κέρδη, ἀλλὰ διότι ἐν ἐκυτῷ εὑρίσκει τὴν ἀμοιβὴν του, ἡτοις εἶναι ἡ τῆς εἰκόνος πρὸς τὸ πρωτότυπον ὁμοίωσις μὴ γάρ καὶ ὁ Θεός δὲν ὑπερίζεται διὰ μὲν τῶν λόγων ὑπὸ

τῶν μεσεβδίν, διὰ δὲ τῶν ἔργων ὑπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν; ἀλλὰ μὴ πως δὶ' αὐτὸ παύει τοῦ νὰ ἀνατέλλῃ τὸν ἥλιον αὐτοῦ καὶ νὰ καταπέμψῃ τὴν δρόσον αὐτοῦ ἐφ' ὅλης τῆς γῆς; Ήτο δὲ οὐσίᾳ ἕγκειται τὸ ἀγαθοποιεῖν, οὗτος καὶ ὁ ἀληθῆς χριστιανὸς εὔποιεῖ τὸν πλησίον, διότι πρὸς τοῦτο ἐτάχθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὃν λογικὸν καὶ κοινωνικὸν ἐπὶ τῆς γῆς, χωρὶς νὰ θεωρῇ δύμως τὴν γῆν αὐτὴν ὡς τὸν τελικὸν τῆς ὑπάρξεώς του σκοπόν.

Ἐκάστη ἥλικία ἔχει τὸ ἔργον της^ο οὔτε τῆς παιδικῆς μόνος προορισμὸς εἶναι τὸ τρέφεσθαι ὑπὸ τῶν γονέων, οὔτε τῆς ἀνδρικῆς τὸ τρέφειν σύζυγον καὶ τέκνα, οὔτε τῆς γεροντικῆς τὸ ἀπολαύειν τοῦ ἐν κόποις καὶ μόχθοις ἀθροισθέντος πλούτου^ο δι μόνον τοιαῦτα ταῖς ἥλικίαις ἀποδιδοὺς ἔργα κατὰ τίνα διαστέλλει τὸν ἀνθρώπον τοῦ ἀλόγου κτήνους; Ή NZ Θρησκευτικὴ μελέτη ἀναμιμήσκει ἡμᾶς ὅτι ἡ θεία Πρόνοια τὰ κατὰ τὰς ἥλικίας τοῦ ἀνθρώπου διευθέτησεν οὕτω πως, καὶ τὰς κατὰ τὰς ἥλικίας ἀνάγκας διεργάθησεν οὕτως, ώστε ἀρμονία τελείαν καὶ παράγηται, καὶ ὁ νόμος τῆς κοινωνικότητος τοῦ ἀνθρώπου νὰ πραγματοποιῆται κατὰ τοὺς ποικίλους αὐτοῦ συνδυασμοὺς, τὸ παρελθόν διὰ τοῦ παρόντος νὰ συγάπτηται πρὸς τὸ μέλλον καὶ αἱ ἐκάστης ἥλικίας δρμαὶ καὶ κλίσεις ὑπὸ τοῦ δρυοῦ λόγου κανονιζόμεναι, ἀντὶ νὰ ὄσι πληκτρα πρὸς τὰ κακά, νὰ ὄσι τούναντίον κέντρα πρὸς δ.τι εὐγενές, καὶ καλὸν, καὶ ὑψηλὸν, καὶ μέγα, καὶ σύμφωνον πρὸς τὸν λογικὸν σκοπὸν τοῦ ἀνθρώπου. Οταν δ' δ' ἀνθρώπος κατανοήσῃ οὕτως ὅπόσον εὐγενής εἴναι ἡ πηγὴ τῶν ἐπιθυμιῶν δις τρέφει ἡ καρδία του, τίς δὲ κίνδυνος μὴ γένηται τούτων κακὴ χρῆσις; Ἀποκαλύπτεται τῷ ἀνθρώπῳ ἡ ἀκαταγόνιστος τῆς ἐκυτοῦ ψυχῆς δύναμις διταν ἐκδιώκη τὴν ἐκτέλεσιν ἀγαθῆς τινος πράξεως, ἐν τῇ μελέτῃ ταύτη διαφαίνεται ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνθρώπου^ο δ' ἀνθρώπος, εἰπέ τις σοφὸς, ἐστὶ διάνοιας ἐξυπηρετουμένη ὑπὸ τῆς θελήσεως, καὶ ὅντως δ.τι καλὸν δικασθῆ τις καὶ δὶ' ἐπιμόνου θελήσεως ἐπιδιώξῃ, αὐτὸ καὶ πάντως κατορθώσει μόνον εἰς τὰ κακὰ ἀναχαιτίζεται πολλάκις ἡ θέλησις ὑπὸ θελήσεως ἀλλοτρίας, καὶ τοῦτο βεβαίως κατὰ θείαν τινὰ οἰκονομίαν διότι ἀν ἡ δύναμις τῆς πρὸς τὰ κακὰ θελήσεως ἦν εἴς καὶ ἡ τῆς πρὸς τὰ καλά, διότον δισμός οὗτος ἡθελεν εἰσθαι δυστυχής. Καὶ φαινόμεθα μὲν ἵστως παράδοξα λέγοντες, ἀλλ' ἀναφερόμεθα εἰς τὴν ἐκάστου συνείδησιν ἵνα εἰπῇ ἀν δ.τι καλὸν διενοήθῃ, καὶ μετὰ ζῆλου τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ ἐπεδίωξε δὲν τὸ κατώρθωσεν ἐννοεῖται δύμως ὅτι καλὸν λέγοντες δὲν ἐννοοῦμεν τὸ ὡς τοιοῦτον ὑπὸ τὸ πρίσμα τῶν παθῶν καὶ ὑπὸ ἐκτιμητὴν τὰς ἀλόγους δρέξεις τῆς καρδίας νομιζόμενον, ἀλλὰ τὸ ἐν καθαρῷ συνειδότι, τὸ ἐν ἡσύχῳ καὶ

πεφωτισμένη διανοίᾳ ὡς καλὸν, δυντως καλὸν, κριθέν.

Οἱ ἐπὶ γῆς βίος, εἰπομέν, ἔστι στάδιον δοκιμασίας: ἡρα ἡ ζωὴ ἔστι διηνεκὴς πάλη τὰ πάθη, αἱ ἀνάγκαι, καὶ ἴδιως ἡ ἐν τῷ κόσμῳ μοχθηρία, εἰσὶν οἱ ἀντίπαλοι τοῦτο δὲ, διπος ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ ἀσκηθῶσιν αἱ διάφοροι τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεις καὶ καταγωνισμένου τούτου τοὺς ὑπεναντίους, ἀξιωθῆτοῦ νικητηρίου στεφάνου.

Τπάρχει πάλη, ἀλλ' αἱ θρησκευτικαὶ μελέται οὐδόλως παριστῶσιν αὐτὴν ὑπὸ εἰδεχθῆ δψιν, πᾶν τούναντίον μάλιστα^ο ἡ ἥλικία καθ' ἓν ἡ πάλη αὐτηνεῖναι σφοδροτέρα, καθ' ἓν εἴναι εἰς δλην τὴν ἀκμὴν της, ἡ νεανικὴ ἔστιν ἥλικία, καὶ δύμως ὅποιαν τρυφερότητα ἀποπνέουσιν ἡ ΝΑ καὶ ΝΒ μελέται, ἡ μὲν ἐπιγραφομένη ὁ γεανίας, ἡ δὲ ἡ γεανίς. Άπασαι αἱ ἐν αὐταῖς ὑποθήκαι εἰν μιᾷ λέξει τῇ τῆς θρησκείας περιλαμβάνονται, ἀλλ' ἡ λέξις αὐτη δὲν εἴναι εἰσαγωγὴ σκληρῶν παρανέσεων δχι, ἡ θρησκεία δὲν εἴναι ἔχθρα τῶν ἀθώων ἀπολαύσεων, δὲν πολεμεῖ πρὸς τὴν χαρὰν καὶ τὰ θέλγητρα τῆς νεότητος ὁσάκις ταῦτα δὲν ἀτιμάζωσι τὸν νεανίαν καὶ δὲν ἀποβίνωσιν ἐπιζήμια τῇ νεάνιδι, καὶ δὲν προσθάλλωσι τὴν τιμὴν, τὴν ἡσυχίαν, τὴν εὐτυχίαν τοῦ πλησίον. Άμα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ νέου εἰσδύσῃ ἡ ἀκτίς τῆς θρησκείας, ὀλόκληρος κόσμος ἀποκαλύπτεται αὐτῷ, καὶ δργῇ πρὸς δ.τι μέγα καὶ καλὸν μετὰ πίστεως, ἀνευ ἐνδοικσμοῦ καὶ μετὰ πλήρους πεποιθήσεως εἰς τὰς ἴδιας δυνάμεις. Προσβλέπει τῇ πατρίδι: ώς μητρὶ φιλοστόργω, πρόθυμος καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ νὰ γύσῃ ὑπὲρ τῆς τιμῆς, ὑπὲρ τῆς φωτηρίας αὐτῆς^ο προσβλέπει ταῖς λευκαῖς κάραις τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς, καὶ λέγει ἐν ἐκατῷ, ἐγὼ τιμήσω, ἐγὼ δοξάσω ἡμᾶς^ο εἰ δ' ἔτυχον προθανόντες, πάλιν λέγει, ἐγὼ στεφανώσω ἡμᾶς ἀμαράντῳ στεφάνῳ, καὶ οἱ πάντες ἐπ' ἐμοὶ μακαρίσουσιν ὑμᾶς, ὑμεῖς δ', ὡς φίλαταις γονεῖς, οὐκ ἐστέ μοι τεθνεῶτες, ἀλλὰ ζῶντες, καὶ αἱ μακάριαι ὑμῶν ψυχαὶ περιπτανταί μοι μάρτυρες τῶν ἀγαθῶν μου στοχασμῶν, ἀμυντήρια κατὰ τῶν κακῶν μου λογισμῶν. Τίς δέ ποτε νεανίας ὑπὸ τοιούτων αἰσθημάτων κατεχθμένος ἡθελεν αἰσχρὰν ἀποπειραθῆ πρᾶξιν ὑπὸ τὰ δύματα φιλοστόργου πατρός; τίς δὲν ηθελεν αἰσχυνθῆ νὰ καταστήσῃ μάρτυρα αἰσχρῶν δρέξεων τὴν ψυχὴν μητρὸς σεμνῆς καὶ ἀγίας;

Λύτος δὲρως δ τὴν ἥλικίαν ταύτην καθωραΐζων δὲν παρίσταται ώς πάθος φευκτὸν, ἀλλὰ μάλιστα ώς αἰσθημα εὐγενές, ἐξ οὐκ ἡρτηταις ἡ τοῦ μέλλοντος βίου εὐδαιμονία. Άκούσομεν τί περὶ αὐτοῦ λέγει ἡ ΝΑ μελέτη. « Εσσο σεμνὸς ἐν τῇ πρὸς τὸ θηλυγένος συμπεριφορᾷ σου. Μὴ παιζῆς πρὸς αἰσθήματα ἀτινα πρέπει νὰ μένωσιν ἀγνά, ώς ὅντα πρωρίσμαν ν' ἀφιερωθῶσι μίαν ἡμέραν ἐναρέτῳ συζύ-

» γω . . . πρὸ πάντων πρόσεχει μὴ δικτυράξῃς τὴν
» ἡσυχίαν εὐτυχοῦς τινες ψυχῆς, διεγέρων ἐν αὐτῇ
» πάθος μὴ συνέδον πρὸς τὰς περιστάσεις τοῦ βίου
» σου. Εἰὰν δὲ, ὡ νεκνία, τὰς ἀνωτέρω ἀκολουθῶν αἱ-
» σθανθῆς ἀληθῆ καὶ ἀξιον τῆς ἀρετῆς σου ἔρεται, σέ-
» βου τὴν ἀθωότητα, τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ψυχικὴν
» γαλήνην τῆς περὶ σου ἀγαπωμένης. Καὶ πᾶς
» δύναται ή ἀληθῆς ἀγάπην νὰ θέλῃ τὴν δυστυχίαν
» τοῦ ἀγαπωμένου προσώπου; » Πρὸς ταῦτα ἀν-
» τι παραβάλλωμεν τὰς πρὸς τὴν νεάνιδα συμβουλάς. »
» Εν τῇ ἀνθούσῃ ἀκοῦται τῆς ἡλικίας τῆς περικυ-
» κλοῦται ή νέα κόρη ὑπὸ κινδύνων, ἀφανῶν μὲν
» αὐτῇ, ἀλλὰ μεγίστην ἔγδυτων ἐπιφρόνην ἐφ' ὅτε
» πάντα τὸν μέλλοντα αὐτῆς βίον. Ή ἀγνότης τῆς
» καρδίας, τὸ ὄψιστον τοῦτο ἀγαθὸν παντὸς ἀν-
» θρώπου, ἐστὶν ὁ λαμπρότερος κόσμος τῆς παρ-
» θένου. Ή λέξις, ἥτις ἐκφράζει διπάσαν τὴν εὐγέ-
» νειαν καὶ ἀπασαν τὴν χάριν τῆς γυναικὸς, ἐστὶν
» ἡ λέξις ἀθωότης. Αὕτη ἀποτελεῖ τὸν εὐγενέστε-
» ρον στέρανον τῆς Παρθένου, τὴν βάσιν πατῶν
» τῶν γυναικείων ἀρετῶν. Οἱ ἀσελγῆς ἐντίμως φέ-
» ρεται, ὁ βάρβαρος αἰσθάνεται σέβεις πρὸς τὸ τρυ-
» φερὸν καὶ ἀδύνατον αὐτὸν πλάσμα, τὴν κόρην, ἣν
» περιβάλλει ἡ μεγαλειότης τῆς παρθενικῆς τιμῆς.
» Ή διαρθρεῖσα καὶ ἀτιμαιθεῖσα γυνὴ οὐδεμίαν
» πλέον ἔχει ἀξίαν, οὐδέν ἐστι, περὶ πάντων ἀ-
» ποθάλλεται, εἴτε ἐν τῷ φανερῷ, εἴτε ἐν τῷ κρυ-
» πτῷ. Όσάκις ἡ τοιαύτη γυνὴ δὲν κινῇ τὴν γενι-
» κὴν περιφρόνησιν, διεγέρει τὸν οἶκτον, ὅστις οὐχ
» ἡττον ὑπεριστικός ἐστιν. Οἱ χρηστοί, καὶ τοι οἱ-
» κτείροντες αὐτὴν, ὑψοῦσι τοὺς ὄμοιους οἱ δὲ πο-
» νηροὶ γελῶσι καὶ χλευάζουσιν αὐτὴν, καὶ ἔτι
» μετὰ πολλῶν ἐτῶν παρέλευσιν περὰ τῇ σορῷ τῆς
» δυστήνου διηγοῦνται τὰς ἀδυναμίας αὐτῆς. »

Τοιαῦται διὰ τῶν θρησκευτικῶν μελετῶν κατα-
σκευάζονται αἱ καρδίαι ἐκατέρου τῶν φύλων, τοι-
αῦται δὲ γενόμεναι ἐπαξίως συνάπτονται εἰς μίαν
μόνην διὰ τοῦ γάμου. Ή ΙΕ μελέτη παρίσταται τὴν
θυμήρη ταύτην εἰκόνα ὑπὸ τὸν τίτλον οἱ νέοι σύ-
ζυγοι. Αδύνατον νὰ δώσῃ τις ἀνάλυσιν τῆς μελέτης
ταύτης, ἀπὸ δρεγῆς μέχρι τέλους εἶναι μελίσθυτος·
πῶς γάρ οὖ; ὁ συγγραφεὺς ἐκυτὸν καὶ τὴν μακα-
ρίαν ψυχὴν τῆς ἀπὸ αὐτοῦ ἀποπτάσσει συζύγου εἰκό-
νισσεν· μακάριοι έσσοι σύζυγοι τὴν δεξιάν πρὸς τὴν
δεξιάν ἔχοντες καὶ ταύτην ἀναγνώσκοντες δύναν-
ται νὰ ἐπιφράσσουν κατὰ πᾶσαν τῆς μελέτης ταύτης;
περίοδον, ἀληθῶς τοιοῦτος καὶ ὁ ἡμέτερος βίος·
» ἀληθῶς ἀνήκομεν ὃ εἰς τῷ ἐτέρῳ καὶ εἰς τὰς δυσ-
» τυχίας καθὼς καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τὰς εὐτυ-
χίες· ἀληθῶς πᾶσα τρικυμία τοῦ βίου, καθὼς καὶ
» πᾶσα ἀκτίς ἀγαλλιάστεις προσβάλλει ἡμᾶς· ἀμ-
» φοτέρους· τὴν λύπη τοῦ ἐνὸς εἶναι λύπη τοῦ ἑτέ-

» ρου· ὁ πόνος τοῦ ἐνὸς καθίσταται πόνος τοῦ ἑτέ-
» ρου· τὸ δυστύχημα, ἀντὶ νὰ χαλαρώσῃ συνέσφιγ-
» γέν εἴτι μᾶλλον τοὺς αὔρητους διεσμοὺς τῶν ἀ-
» μοιβαίως ἀγαπωμένων καρδιῶν ἡμῶν· διὰ τοῦτο
» εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς « οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄν-
» θρωπον μόρον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν καὶ
» αὐτόν. »

Ο δ' ἀντιτιθέμενος περὶ κύτῳ μονήρης τοῦ ἀγά-
μου βίος ὡς σκιὰ ζωφερὰ ἐν εἰκόνι ὥραί τις ἔξαρτει τὸ
κάλλος τοῦ ἀγνοῦ καὶ τελείου βίου, τοῦ ἐγγάμου.
» « Φεῦ! πάσσον ἀξιοδάκρυτος εἶναι ὁ βίον μονήρη
» διάγων ἀνθρώπος! ἐγκαταλελειμένος εἰς ἔκυτόν,
» οὐδεμίαν ὅχλων πληγήσιον του ἀγαπῶσαν αὐτὸν καρ-
» δίκιν, τές θέλει λάβει οἶκτον ἐν ταῖς δυστυχίαις
» αὐτοῦ μετὰ τῆς τρυφερᾶς καὶ ἐνθέρμου ἔκείνης
» ἀγάπης τὴν δυσοίαν μόνη τὴν σύζυγος καὶ αἰσθάνε-
» ται καὶ ἐκφράζει; Τίς θέλει ἐκτιμήσαι αὐτὸν, καὶ
» δύταν περὶ πάντων παραγνωρισθῆ; Τίς θέλει
» ψροσπαθήσει νὰ ἐνθαρρύνῃ αὐτὸν, ή νὰ ἐπαναφέρῃ
» αὐτῷ τὴν γαλήνην δύταν δύος δύος συνομόση
» κατὰ αὐτοῦ; Φεῦ! Οὐδεὶς αὐτῷ ἀνήκει, καὶ οὐδενὶ
» ἀνήκει αὐτὸς, εἶναι οἷονεὶ ξένοις μεταξὺ τῶν συγ-
» γγενῶν αὐτοῦ, ἐρημίτης ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀν-
» θρώπων. »

Ο γάμος ἀποβάίνει κλοιὸς βαρὺς εἰς μόνους ἐ-
κείνους οἵτινες ἐν τῷ γάμῳ πᾶν ἄλλο ἔξεζήτησαν ἢ
τὸν ἀληθῆ ακοπὸν δι' ὃν ὁ Θεὸς ἐπλάσσει τὸ ἄρσεν
καὶ τὸ θῆλυ· διὰ τοὺς εὐτυχεῖς δύμας ἔκείνους συζύ-
γους, οἵτινες συνηγόρουν εἰς γάμου κοινωνίαν πρὸς μό-
νον τὸν ακοπὸν, δημος εἰς τὸ διπνεκτὲς συνάψωσι τὰς
δύο αὐτῶν καρδίας, Ένα δύμον διανύσσωσιν οὐ μόνον
τοῦ παρόντος θίου τὴν σύντομον καὶ τραχεῖται δύδην,
ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸν νὰ κατατηνώσωσιν ἐν τῷ
μέλλοντι βίῳ, ὁ γάμος εἶναι ἀληθῶς ἡ ἀπαρχὴ οὐ-
ραινίας ποιήσεως. Όσα δύως περὶ τοῦτον εἴπη τις
πρὸς τοὺς μήπω γευθέντας τῆς ἀληθῆς ἀφάτου ἐν
καλῷ καὶ ἀρμάζοντι γάμῳ εὐδαιμονίας εἰσὶν ἀκα-
τάληπτα, πρὸς δὲ τοὺς γευθέντας αὐτῆς ἀμυνόρᾳ δ-
λως καὶ τῆς ἀληθείας τῶν προχρυμάτων κατώτερα.

Τίνες δὲ λόγοι νὰ παραστήσωσι δύνανται τὴν ἐν
τοιούτοις οἴκαι εὐδαιμονίαν; Εργονται τὰ τέκνα πε-
ρισσότερα τὸν ἀριθμὸν δύο μᾶλλον ἡγαπημένοι καὶ
πρὸς ἀλλήλους συνεσφιγμένοι εἰσὶν οἱ σύζυγοι, ἐκα-
στον τέκνου νέος ἐν τῷ κρικού εἰς τὴν γρυπὴν τοῦ βίου
ἄλυσιν προστιθέμενος, τὸ δενδρικὸν ζεῦγος εὐλογεῖ
τοῦ ἄψιτου τὸ θεῖον ὄνομα, διότι πλειῶν ἐδόθη τῇ
ἀγάπῃ αὐτοῦ ἡ χάρις. Ή; νεόρυτας ἐλατεῖν κυκλοῦσι
τὴν τράπεζάν του, οἱ οὐρανὸι καὶ ἡ γῆ καὶ πᾶν ὅτι
ἡ ἀνθρωπότης ἔχει ἀγιον, ἀρκεῖν, συγκινητικὸν συν-
ενοῦνται, ὡς προσφυέστατα λέγει ὁ συγγραφεὺς τῶν
θρησκευτικῶν μελετῶν, καὶ συγκατίζουσιν οἵονεὶ
κύκλον φωτοβόλον περὶ τὸ ζεῦγος τὸ εὐτυχές.

Άλλα τὸ φυτῶριον τοῦτο χρήζει ἐπιμελοῦς καλλιεργείας, ἄλλως δὲ ἀπόλλυται. Τὸ κυριώτατον πρὸς τοῦτο μέσον εἶναι ἡ ἐν εὐσεβείᾳ ἀνατροφὴ τῶν τέκνων. Οἱ πολλοὶ νομίζουσι τὸ τοιοῦτον λίαν ἐργάδες, καὶ εἶναι ἀληθῶς δι' ἔκεινους, οἵ τινες ψυχρὰν ἔχοντες τὴν πίστιν στεροῦνται θελήσεως θελούστος τὸ καλόν καὶ ὅμως τὸ ἥμισυ τῆς καλῆς τῶν παιδῶν ἀγαγῆς, ὅπερ καὶ κυριώτατον, εἶναι αὐτὸς τῶν γονέων τὸ παράδειγμα· φύσει μημητικὰ τὰ τρυφερὰ ταῦτα ὄντα, τοὺς γονεῖς αὐτῶν πρῶτον μιμοῦνται· ἀγαπῶνται οἱ γονεῖς ἀμοιβαίως, ἀμοιβαίαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀγάπην συλλαμβάνουσι· δὲν δικαστέλλουσιν οἱ γονεῖς τέκνον ἀπὸ τέκνου, καὶ εἰς ταῦτα ἄγνωστον ὅλως πάθος ἔσται δοφόνος· δὲν ἐρίζουσιν οἱ γονεῖς πρὸς ἀλλήλους, παρὰ τίνος τὰ τέκνα ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν ἥλικίᾳ θέλουσι μάθει τί ἔστι διαμάχη καὶ διάστασις; οὐδὲν μυστικὸν ἀπὸ ἀλλήλων ἔχουσιν οἱ σύζυγοι, ἀλλὰ βιοῦσιν ἐν ἀγνόητι μηδὲν κακὸν ἔχοντες νὰ συγκαλύψωσιν ἀπὸ τῶν δοφθαλμῶν τῶν τέκνων καὶ τῶν οἰκετῶν, πόθεν θέλουσι διδαχθῆ τὰ τέκνα τὴν ἐπιβούλην καὶ τὴν κρυψίνοικεν; ἀληθεύουσιν οἱ γονεῖς ἐν παντὶ καὶ μετὰ προβτητος τὰ μικρὰ τῶν τέκνων σφάλματα ἐπιτιμῶσιν, ἄγνωστον ὅλως θέλει μείνει τοῖς τέκνοις τὸ φεύγεσθαι· βλέπουσι τὰ τέκνα τοὺς γονεῖς εὐχαριστήρια πρωΐας τε καὶ ἑσπέρας τελοῦνταις τῷ δοτῆρι πάντων τῶν ἀγαθῶν Θεῷ, διδάσκονται καὶ τὰ παιδία ἀπὸ τῆς τρυφερωτάτης αὐτῶν ἥλικίας νὰ προσεύχωνται ψελλίζοντα τὸ πανάγαθον τοῦ Θεοῦ ἔνομα· δὲ τοσοῦτον ἐνωρίς ῥίζοισι λήσωσιν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν τὰ θρησκευτικὰ φρονήματα, οὐδεὶς υπάρχει κίδυνος μὴ ταῦτα ἐκρίζωθει προσούστης τῆς ἥλικίας, τούναγτίον μάλιστα διὰ χρόνου κρατύνονται.

Δύξομένων τῇ ἥλικίᾳ τῶν τέκνων ἐπέρχεται εἰς τοὺς γονεῖς τὸ γῆρας· ἀλλὰ τὸ γῆρας τοῦτο δὲν εἶναι ἀμοιβούν ἥδονῶν, εἶναι μάλιστα τῶν ἥδονῶν τοῦ παρόντος βίου η κορωνίς. Εἰργάσθη δοφιλότεκνος πατὴρ καὶ η φιλόστοργος μήτηρ πρὸς μόρφωσιν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν τέκνων αὐτῶν, γηραίσαντες λοιπὸν δρῶσιν ἐκυτούς ἀναθάλλονταις ἐν τοῖς καρποῖς τῆς ἀγάπης των. Βλέπουσι τοὺς υἱούς δικαδεξαμένους τὸν πατέρα εἰς τὸ ἐργάδες τοῦ βίου στάδιον καὶ ἀναμιμνήσκονται τῆς νεότητος αὐτῶν τοὺς ἀγῶνας· βλέπουσι τὰς θυγατέρας ἀγνάς συζύγους τοὺς ἀνδρας αὐτῶν φιλούσας καὶ τοὺς καρποὺς τῶν νεανικῶν αὐτῶν ἐρώτων θηλαζούσας, καὶ ἀναμιμνήσκονται τῶν θυμέρων ἐκείνων χρόνων καθ' οὓς ὅλοι κληρον κόσμον ἥδονῆς καὶ εὐδαιμονίας θειάνοντο καὶ αὐτοῖς διεῖ δὲ πατὴρ ὁ πάππος γινόμενος, καὶ διεῖ μήτηρ η μάμμη συνδρομῇ μάλιστα τῆς θείας οἰκονομίας ητις εἰς τοὺς γέροντας κλίσεις ἐνέβαλεν δροίας ταῖς τῆς πρώτης ἥλικίας, ἀγαπῶσι τοὺς ἔγ-

γόνους καὶ ἔγγονας καὶ αὐτῶν συμπαίκτορες γίνονται καὶ ἀνταγκπῶνται ὑπ' αὐτῶν, καὶ ποθοῦνται. Τίς δὲ ὁ μὴ συγκινούμενος εἰς τὴν θέσαν τῶν δύο ἀκροτάτων ἥλικιδῶν ἐν συναφείᾳ πρὸς ἀλλήλας;

Ἄς φαντασθῇ τις κατὰ διάνοιαν πολιὸν θεοσεβῆ ἄνδρα καὶ παρ' αὐτῷ γρατεν εὔσεβη τὴν μακρὰν τοῦ βίου δόδον συνοδοιπορήσασαν, καὶ παρ' αὐτοῖς υἱοὺς καὶ θυγατέρας μετὰ τῶν συζύγων αὐτῶν ἐν ἀνθρεφῇ καὶ ἀκμαίῃ ἥλικια, καὶ παρ' αὐτοῖς τέκνα νεαρὰ τὰ μὲν μᾶλλον ἀνεπτυγμένα τὰ δὲ ψελλίζοντα μόλις, μετὰ συστολῆς ἴσταμενα καὶ τὸν νοῦν καὶ τὰ βλέμματα ἀνατείνοντα πρὸς Οὐρανὸν καὶ χεῖρας ἵκετιδας ἐκτείνοντα, καὶ ἀκροώμενα τοῦ γέροντος πατριάρχου ἐπικκλουμένου τὸν Βασιλέα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ὅπως καταπέμψῃ τὴν ὑψόθεν χάριν αὐτοῦ ἐπὶ τὸν οἶκόν του, καὶ διεῖ μείνη ἀδιάφορος ἀνδυνηθῆ πρὸς τὴν τοιχύτην θέσαν, καὶ διεῖ μείνη σκληροτράχηλος ἀν τὸ κατορθώσῃ πρὸς τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, καὶ διεῖ μὴ διολογήσῃ ὅτι η πρὸς τὸν Θεὸν ἀφοσίωσις οὐ μόνον εἶναι τὸ πρώτιστον τῶν χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' εἶναι συγχρόνως καὶ η ἀδύολος καὶ ἀένναος πηγὴ ἐξ ης πηγάζει πᾶσα ἐπὶ γῆς εὐδαιμονία, διότι ὁ Πανάγαθος Θεὸς ναὶ μὲν ώς δοκιμασίαν ἔταξε τὸν βίον τοῦτον, ἀλλ' η δοκιμασίας αὕτη οὔτε ξηρὰ καὶ ἐστερημένη θελγήτριων εἶναι, οὔτε ἀκατόρθωτον ἀποβαίνει δοπρὸς τὸν μέλλοντα βίον παρασκευαζόμενος ἀνθρωπος καὶ τὸν παρόντα νὰ διανύσῃ εὐδαιμων.

Ναὶ θέλει δύσει καὶ τοῦ τοιούτου εὔσεβοῦς ἄνδρὸς δοβίος, ἀλλὰ πόσον η δύσις αὕτη διαφέρει τῆς τοῦ θεοσεβοῦς! Ο πρῶτος ἐξεπλήρωσε τὸ ἐντεταλμένον αὐτῷ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐργον, ὑπέστη τὴν δοκιμασίαν ἐπραξε τὸ ἀγαθὸν, ἔφυγε τὴν κακίαν, τὰς ὑπὸ τῆς θείας προνοίας ἐμποιηθείσας τῇ ἀνθρωπίνῳ αὐτοῦ φύσει δρυμάς μετεχειρίσθη οὐχὶ πρὸς ἐκφαύλισιν τοῦ σώματος ἀλλὰ πρὸς τελειοποίησιν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, κατευθύνας αὐτὰς κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ λογικοῦ καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς οἰκείοις καὶ τοῖς ζένοις ἐγένετο χρήσιμος, ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ πάσης ἀδικίας καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ εἰργάσαντο τὴν δικαιοσύνην· ο οὗτος βιώσας βλέπει ἀφόβως τὴν δύσιν τοῦ βίου του, διότι δέ ταν παραστῇ δοκιμασία τοῦ Κύριος καὶ αἰτήσηται παρ' αὐτοῦ λόγον τῶν πράξεων αὐτοῦ δυνηθήσεται ώς δοφιλότης ἐργάτης νὰ ἐπιδείξῃ τῆς ἥμερας τὸ ἐργον, θέλει δέ λάβει ώς ἐκείνας τὸν μισθὸν αὐτοῦ καὶ ἀπέλθει πρὸς ἀνάπτασιν, καὶ ἀναπταύσεται μὲν ἐν τῷ τάφῳ τὸ σῶμα αὐτοῦ η δοψί ψυχὴ αὐτοῦ πορεύεται πρὸς τὸν Κύριον Ιησοῦν ἀπολαύση παρ' αὐτῷ τοῦ καρποῦ τῶν ἐργῶν της, οὐκέτι ἐνωθῆ πρὸς τοὺς πρὸ αὐτῆς ἀπελθόντας δικαίους καὶ περιμείνη τοὺς φιλτάτους, οὓς κατέλειπεν ἔτι εἰς τὸν γῆς έργον.

Τοιοῦτος ὁ ἀληθῆς χριστιανὸς ἐν ἔχετῷ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ γενόμενος εὐχερῶς ἔσται καλὸς καὶ ἀγαθὸς πρὸς τὸν πλησίον, διότι τὰ πρὸς ἀρετῆς βίου κωλύματα οὐδέλως ἀπὸ τῶν ἐκτὸς ἡμῶν προσγίνονται ἡμῖν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἑντὸς ἡμῶν διαφθορᾶς προέρχονται· ἡ γηνὴ καὶ ζωώδης φύσις ἡμῶν δταν κρατήσῃ τῆς οὐρανίας καὶ λογικῆς ἡμῶν φύσεως κατασταῖνει ἡμᾶς δυστυχεῖς· ἐν ἄλλοις λόγοις οὐδέποτε ὁ συμφώνως τῇ λογικῇ αὐτοῦ φύσει, ἢτοι ὁ δμολογουμένως τῇ ἔχετοῦ φύσει ζῶν ἀνθρωπος, δυστυχῆς γίνεται, μόνος δὲ δὲ πόδε τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀλόγων αὐτοῦ δρμῶν πολιτεύμενος, ὁ κτῆνος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτον γενόμενος, γίνεται καὶ κατ' ἀναλογίαν μᾶλλον ἢ ἦτον δυστυχῆς καὶ ταλαιπωροῦς.

Μεταφέρομεν σύντομον παράλληλον τοῦ ὑπὸ τῶν παθῶν συγκατασυρομένου ἀνθρώπου πρὸς τὸ κτῆνος ἀπὸ τῆς ΡΘ θρησκευτικῆς μελέτης, ὡς ἐμφαντικωτά την εἰκόνα τοῦ πράγματος. « Τπείκεις εἰς ἀθεμίτους καὶ ἀκαθάρτους κλίσεις· παραχθίδεσαι δλος ταῖς περὶ τὸ σῶμα ἥδοναῖς, κατὰ τοῦτο δὲ προσεγγίζεις μᾶλλον τῇ ζωώδῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει· διότι τὸ ζῶον ἀπλήστως ἐπιδιώκει τὰς ἥδονάς αὐτὰς, τὰς δποίας ὁ νοῦς σου καταδικάζει. Εἶται περὶ πληρωμένος μίσους κατὰ τούτου ἢ κατ' ἔκεινου ἐκ τῶν γνωρίμων σου, καὶ τὸ ζῶον γινώσκει τὸ μίσος, ἀλλ' ὁ λογικὸς ἀνθρωπος ἀποκρίνει μὲν ἀνδρείως πάσαν ἐχθρικὴν προσθολὴν, οὐδέλλως δὲ μισεῖ ἢ μελετᾷ ἐκδίκησιν. Έξαπατᾶς τὸν πλησίον σου διὰ δόλου καὶ πανουργίας, καὶ τὸ ζῶον ἔστι δόλιον καὶ πανούργον, ἀλλ' δὲ λόγου μετέχων ἀνθρώπος πολιτεύεται μετὰ παρθησίας, μετὰ χρηστότητος, μετὰ πίστεως, δεικνύεται δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους δποῖος εἰναι, διότι οὐδένα κακοποιῶν, οὐδένα φοβεῖται. Εἶται ἀλλαζόν, ἐπαίρεται ἐπὶ πλεονεκτήματι, πάσχεις δοξαμανίαν, καὶ τὰ ζῶά εἰσιν ἐπιδεκτικὰ ὑπερηφρνείας καὶ φθόνου, ἀλλ' ὁ ὑπὸ τοῦ δρυοῦ λόγου ὁδηγούμενος ἐνθυμεῖται, ἐν τῇ ταπεινοφροσύνῃ αὐτοῦ, μᾶλλον τὰς ἀρετὰς ὃν σταρεῖται, ἢ τὰ πλεονεκτήματα, ἀπερικέκτηται. Οὕτω λοιπὸν ἡ ζωώδης ἡμῶν φύσις ἔστι πανταχοῦ τὸ βεβαιότερον κώλυμα εἰς τὴν ἡμετέραν πρόσδον ἐν τῷ ἀληθῷ χριστιανισμῷ. Ἡ κακία καθιστᾶσα ἐν ἡμῖν ὑπερτέρων τὴν τοῦ σώματος ἁρπὴν, ἐξαιμοιοῖ ἡμᾶς πρὸς τὰ ζῶα, ἢ δὲ ἀρετὴ, οὐτας αὐτὸς ὁ Θείαμβος τοῦ πνεύματος, προσεγγίζεις ἡμᾶς τῷ πνεύματικῷ κόσμῳ, τοῖς ἀγγέλοις. »

Ἐπ' ἀληθείας δοτις ἀναγνοῦς τὴν μελέτην ταύτην δὲν αἰσθητῇ ἐν ἔχετῷ ἀκατάσχετον πρὸς τὴν κακίαν μίσος, μεγάλην δὲ πρὸς τὴν ἀρετὴν ἔλξιν, ὁ τοιοῦτος δὲν εἰναι ἀγθρωπος ἀλλ' ἀληθῶς κτῆνος.

Ἀντικαραθέσωμεν δὴ πρὸς ταῦτα τὴν εἰκόνα τοῦ

ἀληθῶς ἐναρέτου, τοῦ ἀληθῶς ἀνεξαρτήτου χαρακτῆρος τοῦ χριστιανοῦ οἷς φέρεται ἐν τῷ ΛΒ καὶ ΝΗ θρησκευτικῇ μελέτῃ ἀφοῦ ἐξετάζη ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν ὁ δυστυχῆς, ὁ πανάθλιος βίος τοῦ ταλαιπώρου ἐξαπορετοῦντος τὰ πάθη αὐτοῦ δπως τύχη τῆς φευδοδοξίας, τοῦ ἐξαρτῶντος ἔχετὸν ἀπὸ κυρίων δυσμενῶν, δπως ἐξ ὑπαμοιβῆς αὐτὸς ταλαιπωρήσῃ ἄλλους ἡττονας ἔστιον, ἐπιφέρεται ἢ ἀντικαράθεσις πρὸς τὸν ἀληθῆ χριστιανόν. « Οὐκὶ ἐκείνω, δυντενα ἔνα » οχας συνείδητις, δουλικὸς φύσις, ματαιοφρεσύνη, » καταγέλαστος τύφος, πείνα ἢ ναθρείκ καθιστῶσι » δαιμόνον ἄλλοτρίων θελήσεων. Ο τοιοῦτος, ἀείποτε » συνεργὸς ἄν καὶ ὑπηρέτης τῆς μωρίκς καὶ τῶν » ἀνοσιοργημάτων τοῦ δεσπότου αὐτοῦ, οὐδαμῶς » δύναται ν' ἀπολαύσῃ τοῦ παρὰ τῆς ἀρετῆς παραπεμψαζομένου θράμβου. Ο, τι δὲ πρὸ πάντων ἀποτελεῖ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀληθῶς χριστιανοῦ ἐν » τῷ δυτικῷ βίῳ, ἐστὶ τοῦτο, δτι αὐτὸς πάντας » μὲν ἀγαπᾷ καὶ ἔκαστον κατὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ » τιμᾷ, οὐδένα δὲ φοβεῖται. Ο ἀληθῆς χριστιανὸς » ἀλαζῶς συναντᾷ τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ, μετὰ παρρησίας ἐμφανίζεται ἐνώπιον θρόνου, ἀφόβως πρὸ τοῦ δικαιστικοῦ βήματος παρίσταται. Ο χριστιανὸς δύναται γὰρ εἰπη πρὸς τὸν ἐσχυρὸν τὸν ἐπιτάττοντα αὐτῷ ἀνοίκειόν τινα πρᾶξιν, Οὐ βούλομαι, » δὲ ἵσχυρὸς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀναγκάζεται » νὰ τιμήσῃ αὐτόν. Δύναται πρὸς τούτοις νὰ εἰπῃ » πρὸς τὸν πλούσιον, περιφρογῷ τὰ δῶρά σου, διότι δὲ τὴ συνείδησίς μου εἴραι τιμιωτέρα τοῦ θηραπεοῦ σου, καὶ δὲ πλούσιος πλήρης σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀρετὴν τοῦ πενεστάτου ἀναγκάζεται νὰ σιγήσῃ. Ο λόγος τοῦ τοιούτου χριστιανοῦ ἔστιν » ίερὸς καὶ ἀπαρκίαστος· τὸ οὐ καὶ τὸ γαλ αὐτοῦ » ἴσχυρουσι περισσότερον ἢ αἱ ὑπογραφαὶ καὶ αἱ » σφραγίδες ἄλλων πλουσιωτέρων καὶ ἀνωτέρουν αὐτοῦ. Ενδεδυμένος πενιχρὰ ἱμάτια βαδίζει σεμνοπρεπῆς καὶ μεγαλόφρων πλησίον τοῦ ὑπὸ γραμμοφάντων καὶ σπρικῶν κεκαλυμμένου χαμερπούς διούλου, τοῦ ἔρποντας ἐνώπιον ἄλλων. Οὐδεμιᾶς εύνοίς εὔχει χρείαν, εἰ μὴ μόνον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ· οὐδένει Κυρίω δουλεύει, εἰ μὴ μόνω τοῦ Κυρίω τοῦ παντός· γενόμενος δὲ χρήσιμος τοῖς δμοῖσις αὐτοῦ διὰ τῶν δώρων καὶ τῶν πλεονεκτημάτων, τῶν ἀπονεμηθέντων αὐτῷ παρὰ τοῦ πλάστου του, πορίζεται ἐντίμως τὰ πρὸς ζωάρκειαν. »

Η δὲ ΝΑ μελέτη συμπληρωτὴ τὴν εἰκόνα ταύτην καὶ καταλήγει εἰς τὰς παρηγόρους ταύτας λέξεις· Ο ποιῶν τὴν ἀληθείαν ἐρχεται πρὸς τὰ φῶς, εναφενερωθῆ αὐτοῦ τὰ ἔργα. Διὰ τοῦτο μὴ ἀπελπίζεσθε, σεῖς οἱ ἀδικούμενοι καὶ καταθλιβόμενοι μάτην ἐνταφιάζουσι τὴν ἀθωάστητα ὑμῶν ἐν τῷ

» σκότει τῆς νυκτός. Τὸ φῶς τῆς ἀληθείας φωτίζει
» καὶ αὐτοὺς τοὺς τάφους. Καὶ μὲν οἱ ζῶντες ὡς
» ψιφοδεῖς σιωπήσωσιν, ὁ Θεὸς δίδωσι τοῖς νε-
» κροῖς φωνὴν, ἵνα δικιώσωσιν ὑμᾶς. Μὴ ἀπελπί-
» ζεσθε, οἱ στενάζοντες ὑπὸ τὴν ἀφροῦτον τῶν τυ-
» ράννων δουλείαν· ὁ Θεὸς δὲν ἐπιτρέπει νὰ πιέ-
» ζηται διὰ παντὸς ἢ ἀρετὴν, διότι ἡ ἀρετὴ ἔστιν
» ἀληθεία. Ή ἀρετὴ εὑρίσκει ἐπὶ τέλους προστα-
» σίαν ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες εἰ-
» χον διώσει τὸν ὅλεθρον αὐτῆς. Μὴ ἀπελπίζεσθε
» οἴς ὑπὸ τοῦ κόσμου παραγγωριζόμενοι καὶ συκο-
» φαντούμενοι· ἀν ἐπράξατε συμφώνως τῇ ἀλη-
» θείᾳ τὰ ἔργα ὑμῶν θέλουσι φανερωθῆ ἐν τῷ φωτὶ
» τῆς ἀληθείας. Ἐλεύσεται ἡμέρα, διτε θέλει ἀνα-
» γνωμοσύνη ἢ χρηστότης ὑμῶν, τὸ δὲ σμήνος τῶν
» ἐνχωτίων καὶ τῶν ἔχθρων ὑμῶν θέλει καταδικα-
» σθῆ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἴσχυρᾶς, καὶ θριαμβεύοντος
» ἀληθείας. »

Ἄδυνάμεθα νὰ πολλαπλασιάσωμεν ἐπ' ἀπειρον
τὰς τοιαύτας περικοπὰς, ἀλλὰ πρὸς τέ; Ἡθέλομεν
ἀφαιρέσει τὸ κρείττον τοῦ κάλλους αὐτῶν μονοῦν-
τας αὐτὰς τῶν παρ' αὐταῖς σκέψεων, αἵτινες κατα-
σταίνουσιν αὐτὰς μᾶλλον παροτρυντικὰς πρὸς ἀρε-
τὴν, καθόσον ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς διδάσκεται διτε
ἡ ἀληθὴς ἀρετὴ ἔστιν αὐτάρκης, οὐ περπερεύεται,
οὐ φυσιοῦται, οὐ ζητεῖ τὰ ἔχυτῆς.

Ἄλλὰ μήπως ἐν τῇ αὐταρκείᾳ αὐτῆς ὁγυρουμένη
ἡ ἀρετὴ πρέπει νὰ μένῃ ἀδρανῆς, ἀδιαφοροῦσα περὶ
τῶν συμβαινόντων τῇ πολιτείᾳ; Μήπως τὸ δνομα
Πατρίς πρέπει νὰ μένῃ ἄγνωστον τῷ ἀληθεῖ χρι-
στιανῷ; Ἀπαγε! δφείλει μάλιστα νὰ παρέχῃ ἔαυ-
τὸν ἐν τῇ πολιτείᾳ παράδειγμα μιμήσεως ἀξιον.
Ολόκληρος ἢ ΔΘ μελέτη διαπραγματεύεται περὶ τοῦ
ἀντικείμενου τούτου· μετ' εὐστοχίας θίγει τὴν βίζαν
τοῦ κακοῦ, καὶ ἀποδεικνύει διτε ἡ Ἑλλείψις γενναιότη-
τος ἐκ μέρους τοῦ ἐναρέτου μὴ ἐκτεθῆ εἰς τὴν ἐξα-
χρειωμένην καὶ καταγελῶσαν τὰς τελειοτέρας ἀρε-
τὰς κοινὴν λεγομένην γνώμην τὴν χαρακτηρίζουσαν
τοὺς εὐγενεστάτους τῶν ἀνθρώπων σχολαστικοὺς ἢ
δαιμονιολήπτους ἢ κυρίας ἔστιν αἰτία δι' ἣν ὑπερκο-
ρυφοῦνται ἡ κακία καὶ αὐθάδη τὴν κεφαλὴν ὑψόνει,
ἐνῷ ἡ ἀρετὴ τούναντίον αἰδήμων κύπτει τὴν κεφα-
λὴν καὶ ὑποχωρεῖ· καὶ ὅμως δὲν πρέπει, διότι τε-
λείας ἀρετὴ οὔτε λέγεται οὔτε εἶναι ἡ μὴ ἔχουσα τὴν
ἀνδρείαν, ἵνα παρέρησιασθῇ καὶ δεῖξῃ τὴν ἀποστρο-
φὴν ἦν ἐμποιοῦσιν αὐτῇ αἱ κακίαι· τῶν ἀνθρώπων,
ἡ μὴ ἔχουσα τὸ θάρρος νὰ ἐκτεθῇ εἰς τὸν περίγε-
λων αὐτῶν, ἡ μὴ ἔχουσα τὴν γενναιότητα νὰ γίνη
τὸ ἀντικείμενον τῶν σαρκασμῶν των.

Ο ἀτολμός δύναται νὰ δνομασθῇ τέλειος κατὰ τὴν
ἀρετὴν; ὁ μὴ τολμῶν νὰ παραπταθῇ πρὸς μαίνομέ-
νους συκοφάντας καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν συκοφαν-

τούμενον, ὁ μὴ τολμῶν ἀντιτάξῃ τὸ μέτωπον αὐτοῦ
ὑψηλόφρων πρὸς τοὺς λυμεῖνας τῶν κοινῶν, ὁ ἀρ-
νῶν αὐτοὺς νὰ καταπατῶσιν ἀδεῶς τοὺς νόμους, ὁ
ἀπὸ τοῦ εἰδεχθοῦ αὐτῶν προσώπου μὴ ἔχων τὸ θάρ-
ρος μὲ στενάρχην χεῖραν ν' ἀποσπάσῃ τὴν προσωπίδα
τοῦ πατριωτισμοῦ, ὑφ' ἣν τὰς ἀσχημίας των καλύ-
πτουσιν, ὁ φόβος μὴ κινδυνεύσῃ ἡ ὑπόληψίς του, ἕ-
σως δὲ καὶ ἡ ζωὴ του, ἀφίνων τοὺς δημαγωγούς νὰ
δημοκρατῶσι τὰ πλήθη, ὁ πρὸς τὰς κραυγὰς καὶ τὰς
ὔθρεις τῶν μοχθηρῶν ἀποδειλιῶν καὶ φυγαδευόμενος
ἀπὸ τοῦ πεδίου ἐφ' ὃ κινδυνεύουσι τῆς πατρίδος αἱ
ἔλευθερίαι· ὁ πτορύμενος ν' ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῆς
κακίας, ἵνα μὴ ὡς δαιμονιόληπτος ἐκληφθῇ, ὁ ἐν
ἄλλοις λόγοις ἀργὴν, μᾶλλον δὲ νεκράν ἔχων τὴν
ἀρετὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, εἶναι ἀρά γε ἀξιος τοῦ
δινόματος ἐνάρετος; Ἀν δειλὸς λέγεται καὶ εἶναι ὁ
στρατιώτης, δστις ἐν ὥρᾳ μάχης τρέπει τὰ νῶτα
πρὸς τὸν ἔχθρον, πόσον πλέον ἄνανδρος πρέπει νὰ
λογίζηται ὁ πολίτης ἐκεῖνος, δστις ἐν ὥρᾳς κρισί-
μοις τῆς πατρίδος δὲν τολμᾷ νὰ παρέρησιασθῇ τὴν
ἀληθείαν, ἐνῷ ἵσως τοῦτο ποιῶν δύναται διὰ τοῦ
παραδείγματος του, διὰ τῆς φωνῆς του νὰ διεγείρῃ
καὶ ἐν ἄλλοις εὐγενῆ αἰσθήματα, νὰ διαλύσῃ τὰς
πλεκτάνας τῶν δημαγωγῶν, ν' ἀνακαλέσῃ τοὺς ἀ-
ποπεπλανημένους πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος,
νὰ καταδείξῃ αὐτοῖς ποῦ καίται τὸ δρθὸν καὶ δί-
καιον, καὶ διτε διὸ δύναται τῶν δημοκρατῶν, τῶν τὰ τυφλὰ
καὶ ἄγρια τοῦ πλήθους ἀνακυκώντων πάθη, δπως
πρὸς τὸ ἔχυτῶν ἐκμεταλλευθῶσιν αὐτὰ συμφέρον,
ἔξαπατῶνται, εἶναι ἀρά γε ἀξιος τοῦ δινόματος τοῦ
ἀληθῶς ἐναρέτου, τοῦ ἀκεραίου πολίτου, τοῦ ἀ-
γνοῦ πατριώτου, τοῦ ἀγαθοῦ ποιμένος, τοῦ θύρον-
τος καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν
προβάτων;

Οποία ζωηρὰ εἰκὼν τῆς κοινωνικῆς διαφθορᾶς
παρίσταται· ἐν τῇ ΟΒ θρησκευτικῇ μελέτῃ! Ἀναγι-
νώσκων τις αὐτὴν νομίζει διτε ἐπιτηδεῖα τεχνίτου
χειρὸς ἐν πίνακι ἐζωγράφησε τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν
ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ὑμῶν εὑρίσκεται ἡ Ἑλλάς· « Καὶ
» τῷόντι, ἡμέραι εξαγρειώσεως τῶν ἡθῶν δὲν προ-
» τηγήθησαν πάντοτε τῶν ἡμερῶν κοινῆς συμφο-
» ρᾶς; Ή ἡδυπάθεια, η μαλακότης, ὁ ἐγωλισμός,
» η κενοδοξία δὲν ὑπῆρξαν μείποτε πρόδρομοι τῆς
» ἀνατροπῆς τῶν πολιτειῶν; Όποιον θλιβερὸν θέ-
» αμα παριστῶσιν εἰς τὰ δηματα τῶν αἱ δυστυ-
» χῶς πολλαὶ ἐποχαὶ τῆς ιστορίας, καθ' ἀς βλέπο-
» μεν τὴν κακίαν περιστοιχοῦσαν τοὺς θρόνους καὶ
» εἰσδύουσαν ἐν ταῖς καλύβαις! Ἐνθεν μὲν ὑπὸ τῶν
» γονέων παρημελημένος υἱοὶ ἐμάνθανον τὰ ἀσηρὰ
» τεχνάσματα τῆς ἡδυπαθείας, τῆς τρυφηλότητος
» τοῦ ἐκδειχτημένου καὶ ἀργοῦ βίου, τοῦ φθόνου,
» τοῦ τύφου καὶ τῆς ἀκολασίας. Ἐνθεν δὲ αἱ προ-

» λόγων, ή εἰνοική, ή φιλαυτίκ παρέδιδον εἰς χει-
» ράς, ἀναξίκαις καὶ πολλάκις σύνοσίους τὰς ἥντες τοῦ
» Κράτους, ή ὄντες ἐπὶ τῶν τιμητικῶν ἔδρῶν τοὺς
» φρουρούτερους. Περὸς τούτοις οἱ νομοθέται εἰργά-
» ζοντο ἀνομίαν, οἱ φύλακες τῆς δημοσίας τάξεως
» κατεπάτουν τὸν νόμον· περὶ ἐκείνοις οἱ γρήμα-
» σιν ὧντοι δικασταὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκάμψουν
» εἰς τὰ γινόμενα κακούργηματα ή ἀπεφαίνοντο ὅ-
» πέρ τοῦ ἀδικοῦντος. Ὡδὲ διημιύληντο αἱ κατώ-
» τεραι τάξεις τοῦ λαοῦ πρὸς τὰς ἀνωτέρας ἐν τῇ
» πολυτελείᾳ, ἐν τῇ περὶ τὴν διαίταν ἀναγωγίᾳ, ἐν
» ταῖς πολυδαπάνοις διασκεδάσσειν, ή περὶ βαθ-
» μῶν καὶ ἀξιωμάτων ἡρίζοντας ἀλλοῦ ἐφιλοτιμοῦντο
» αἱ πρώται τάξεις νὰ ὑπερβῶσι τὰς ἐσγάτας ἐν
» ταῖς κρατικάλαις καὶ ἐν ταῖς κυβείαις, ἐν τῷ κα-
» κολογεῖν καὶ λοιδορεῖν καὶ διαπληκτίζεσθαι καὶ
» ἐν πάσῃ ἀκολασίᾳ ταὶς καὶ ἀναισχυντίᾳ. Ἐνθάδε
» κουφόνοις ἀσεβής καὶ καταγέλαστος ἔλαβε τὸν
» τόπον τῆς ἐκπεσούσης θρησκείας, ἐκεῖ πανουργία,
» δολιότης, κοσμικὴ ἐμπειρία ἀντικατέστησεν τὴν
» γενναιοψυχίαν καὶ τὴν ἀρετήν. Ἐν τῇ χώρᾳ
» ταύτῃ συγγραφεῖς πάσης αἰδοῦς ἐστερημένοι ἔ-
» γράφοντας βιβλία διαρθείροντα τὰ χρηστὰ ἡθοῦ, ή
» αἰσχροὶ δημοσιογράφοι αὐτοχειροτόνητοι ἔγι-
» νοντο διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ ἐν ἐκείνῃ δὲ τῇ ἐπι-
» κρατείᾳ οἱ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν ἀνατροφὴν
» τῶν νέων ἐπιτετραχμένοι, ἀνακισθητοῦντες πρὸς
» τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν ἀποστολὴν, ἔθιώρουν τὸ ἔργον
» αὐτῶν πορισμὸν, οἱ δὲ λειτευργοὶ τοῦ Θεοῦ ἐξε-
» τέλουν τὰ ἵερά αὐτῶν καθίκοντας ὡς ἐπαγγῆλοι γ-
» γαρεῖν καὶ διὰ τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς φιλοχρη-
» ματίας των μετέβαλλον τοὺς ναοὺς τοῦ Τύποτου,
» τὸν ἄγιον αὐτὸν χῶρον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πνυ-
» ματικῆς ἀνυψώσεως, εἰς τόπους λύπης καὶ ἀκη-
» δίας. Ἀλλαγοῦ κατεδιώκετο πᾶς ὑπὲρ τῶν καλῶν
» ζηλοῖς, πάσα προσπάθεια ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐημε-
» ρίας, διεμυκτηρίζετο πᾶσα ἀρετὴ, ἀπεκαλεῖτο ή
» τεμιότης εὐήθεια, μωρία ή συνείδησις, ή φιλαν-
» θρωπία πανοῦργος ὑπόκρισις. Ποτὲ μὲν δοῦλοι
» χαμαρπεῖς ἔκουσίως ἔκλινον τὸν αὐχένα εἰς τὸν
» ζυγὸν, ἐτίμων τὸν θρίαμβον τῶν τυράννων καὶ
» γονυπετοῦντες ἡσπάζοντο τὴν χεῖρα τὴν διαρπά-
» ζουσαν τὰ κοινὰ καὶ ἀπογυμνοῦσαν χήρας, δρφανά
» καὶ πτωχούς ποτὲ δὲ δημοκόποι πρὸς ἐπίτευξιν
» τῶν ἀναρχικῶν σκοπῶν τῶν ἐξηπάτων καὶ διέ-
» φύετον τὸν λαόν, ἐπιδοκιμάζοντες, καλλκεύον-
» τες καὶ ἐνισχύοντες τὰ πάθη καὶ τὰς ἀνοσίας
» κλίσεις τοῦ ὅχλου. Πανταχοῦ εὐτράπελοι προε-
» τιμῶντο τῶν ἐναρέτων, ή τῶν τρόπων εὔκοσμίας
» ἦν ἐν μεγαλητέρᾳ ἀξίᾳ ή τὰ χρηστὰ ἡθοῦ, ή φρό-
» νησις ἐπεκράτει τῆς καλοκαγαθίας, ή τέχνη τοῦ
» εὗ ζῆν ἴσχυε μεῖζον τῆς ἀγνότητος τοῦ βίου, ή

» πολυτέλειας ἐθεωρεῖτο προτιμητέα τῆς ἀπλότη-
» τος, ή κολακείας ἢν μᾶλλον ἐπιζήτητος τῆς ἀλη-
» θείας, οἱ χρυσὸς ἐτιμᾶτο πλέον τῆς ἐσωτερικῆς
» τοῦ ἀνθρώπου ἀξίας, καὶ ή φιλαυτία ἐτίθετο ὑ-
» περάντα τῆς φιλοπατρίας. Τὰ πάντα δὲ ἥπαν ἐπὶ
» τοσοῦτον ἀνατετραμμένα, ὥστε, καὶ αὐτῶν τῶν
» λέξεων μεταβαλλουσῶν σημασίαν, αἱ κακίαι ἐ-
» κοσμοῦντο ἀρετῶν δινόμασιν, αἱ δὲ ἀρεταὶ ἐν
» μοίρᾳ ἐτάττοντο κακιῶν. Ή αἰδώς ἐκαλεῖτο προσ-
» ποίησις, ή θρασύτης ἐρασμιότης, τὴν τῆς θρη-
» σκείας σοφίαν, δημάρητη διειδαιμονίαν ὠνόμαζον,
» τὸ ἀνάπαλιν δὲ φιλοσοφίαν τὴν περὶ τὰ θεῖα ἀ-
» σέβειαν. Ή ὑπὲρ τοῦ κοινῆ συμφέροντος ἔκούσιος
» θυσία ἐσήμανε μωρίαν, αἱ δὲ δολεραὶ τοῦ ἐγωι-
» σμοῦ πράξεις ἔξιοντο τοῦ δινόματος συνετῆς ἐ-
» πιδεξιότητος. Ἐπὶ πᾶσι, καὶ αὐτὴ ή μεταξὺ τῶν
» ἀνθρώπων πίστεις εἴχεν ἐντελῶς ἐκλείψει· οὐδεὶς ἐ-
» πίστεις τῇ ἀρετῇ, τῇ ἀφιλοκερδείᾳ, τοῖς ἀγαθοῖς
» φρονήμασι τοῦ ἀλλοῦ ἕκαστος δὲ ἐνόμιζε πάντας
» τοὺς λοιποὺς μᾶλλον ἔχοντα διεφθαρμένους.

Ναὶ, οίκτρὰ εἰκὼν αὕτη τῆς παρούσης πολιτι-
κῆς ἡμῶν καταστάσεως, ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦτο ἀπελ-
πάζωμεθα· πᾶσαι ἐπικνάσταις συνεπάγεταις ἀνατά-
ραξιν ἐμφύλιον, ἐν τῇ κοινωνίᾳ συμβαίνει τότε οἷα
τις ζύμωσις, ταύτης δὲ διαρκούσης ή τρὶς ἀναβαί-
νει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ θολὸν ἀπαντα τὸν ἐν τῷ
δοχείῳ εὐγενέστατον οἶνον κατασταίνει· διὰ χρό-
νου δικαὶος ή τρὶς, καὶ εἴ τι ἀλλο ἀκάθαρτον, ἐν τῷ
πυθμένι τοῦ πίθου κατασταλάζει, διακρίνεται δὲ δ
οἶνος τῆς τρυγός· οὗτος μὴ ἀπελπίζωμεθα, καὶ τὰ
ἡμέτερα θέλουσιν ἀναλάβει, ή ἐπαγγέλτων κακῶν παρ-
έρχεται, μόνη δὲ ή ἀρετὴ θάλλει εἰς τὸν αἰνάνα.

Η δεινοπαθοῦσα πατρίς ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀγά-
πης ὅλων τῶν τέκνων της. Ή ἀπώλεια αὐτῆς ή ν-
μέτερός ἐστιν οὐλεθρος. Πεποίθησις εἰς τὸν Θεὸν, πί-
στες πρὸς τὴν καθεστηκείαν ἀρχὴν, γενναιότης ἐκ
μέρους τῶν εὖ φρονούντων, διπας διὰ τοῦ πατριωτ-
κοῦ παραδείγματος αὐτῶν ἀνορθώσωσι τὸ πεπτω-
κόδι φρόνημα τῶν συμπολιτῶν των, συνάσπισις αὐ-
τῶν, διπας καταβάλωσι τῶν βορβοροταραξίων τὰς
ἐνεργείας, ίδοις τὰ μέτα δι' ὃν, προσεπικυρώσης τῆς
Θείας ἀρωγῆς, θέλει πάντας διατεθῆ τὸ κλυδων-
ζόμενον τῆς πατρίδος σκάφος. Προδίδει, ναὶ προδί-
δει αἰσχρῶς τὴν πατρίδην, δὲ διὰ φόβον τῶν κακῶν
δραπέτης, δὲ φόβον εἰλεύθερον τῇ μοχθηρίᾳ τὸ στά-
διον καὶ μὴ κατατολμῶν παρέργησε· ἢ ἀντιτεχθῆ
πρὸς αὐτήν. Άς οὐδεισθῇ, άς γλευκασθῇ, άς διειδεισθῇ
ὑπὸ τῶν φρύλων, τί ταῦτα πρὸς αὐτόν; οὐδεὶς
στεφνοῦται· εἰὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. Ή ὑπεροφ-
μένη ἐστω τὸ κυριώτατον τοῦ ἀγαθοῦ πολίτου μέ-
λημα, καὶ ἀληθῶς αὕτη ἐστὶν ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρω-
πίων ταῦτα ή ἀληθεστέρα καὶ μᾶλλον ἀφιλοκερ-

δής δινομα ἀγαθὸν ἀγαντιδέρητως ἐστὶν ἡ πολυτιμοτέρα κληρονομία θὺν οἱ γονεῖς δύνανται ν' ἀφῆσαι τοῖς τέκνοις καὶ ἀπογόνοις αὐτῶν, εἰναι ἀμυντήριον ὅπλον κράτιστον κατὰ τῆς εἰς τὰς κακὰς ἔξεις καὶ τὴν διαφθορὰν ἐκπτώσεως αὐτῶν, δεότι δικαίως παρὰ πᾶσι νομίζεται ὡς ἔξωλης καὶ προώλης ὁ ἔνδοξον καὶ τίμιον πατρὸς δινομα κατασχύνων. Πάντα ἀφαιρεῖ διθάνατος, θν καὶ μόνον, ἀγαθὸν δικομα, καὶ μετὰ θάνατον εἰς γενεὰς γενεῶν ἐπιζῆ τιμώμενον καὶ δοξαζόμενον, καὶ δι τοῦτο κτητούμενος ἐπὶ τῆς γῆς ζῆ τρόπον τινὰ μετὰ θάνατον ἐν δυσὶ κόσμοις διαφέροις, διότι ἀγάπην καὶ εὐλογίαν ἐπὶ τῆς γῆς θὺν κατέλιπεν εὑρίσκει, ἀγάπην καὶ εὐλογίαν ἐπίστης εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς ἐνθε μετέστη.

Αἱ θρησκευτικαὶ μελέται διηνεκῶς μεταφέρουσι τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανοῦ πέραν τοῦ τάφου, πλὴν τοῦτο οὐχὶ ὅπως νεκρώσωσι τὸν ἀνθρωπὸν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ ὅπως δραστηριώτερον καταστήσωσιν αὐτὸν, ὅπως τελειότερον ἀναδείξωσιν αὐτὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Τὸ σύμπαν εἶναι ἀντικείμενον μελέτης διὰ τὴν ἀληθῆ ὄπαδὸν τοῦ πράσου Ἰησοῦ, ἡ πρωΐα μὲ τὴν δρόσον της καὶ τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν, καὶ ἡ νὺξ μὲ τὸν κατάστερον οὐρανὸν αὐτῆς· τὸ ἕαρ μὲ τὴν ἀναθάλλουσαν φύσιν, καὶ δι χειμῶν μὲ τὴν χιόνα δι' ᾧς διὰ λευκοῦ σαβάνου περικλύπτει τὴν γῆν θὺν προπρασκευάζει οὕτως εἰς νέαν κατὰ τὸ ἐπιδύν ἔαρ Ζωὴν, ὡσεὶ εἰκονίζων τὴν τῆς ψυχῆς διὰ τοῦ τάφου, ὡς διὰ πύλης μυστηριώδους, εἴσοδον ἐν βίῳ ἀθανάτῳ καὶ μυστηριώδει. Τὰ ἐλάχιστα τῶν δημιουργημάτων, δις καὶ αὐτὸς ὁ σκάλης, ὡς καὶ αὐτὴ ἡ ἐφήμερος χρυσαλλίς, ὡς καὶ αὐτὸς τὸ ῥόδον τὸ ἐπὶ μίση μόνην ἡμέραν ὑπάρχον, ὡς καὶ αὐτὸς τὸ ἔρημον φύλλον τὸ ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων πλανώμενον, ὡς καὶ μία δρόσου σταγήν ἐντὸς κάλυκος ἀνθους τὴν πρωΐαν εύρισκομένη, ἡ θύελλα, οἱ τυφῶνες, τῶν Ζώων αἱ φωναὶ, ὁ περιβάλλων τὴν σφαῖραν ἀὴρ, ἐν ἐν λόγῳ πᾶν δρατὸν καὶ αἰσθητὸν ἀντικείμενον παρέχει ἀφορμὴν εἰς μελέτην καὶ διδασκαλίαν τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου, εἰς ὑμνωδίαν, εἰς μεγάλυνσιν τῆς παντοδύναμίας τοῦ ὑψίστου. Οἱ βίοις τοῦ Ἰησοῦ καὶ αἱ οὐράνιαι αὐτοῦ διδασκαλίαι παραμυθίσται τὸν πάσχοντα, ἀντιλαμβάνονται τοῦ κοπιῶντος, παρηγοροῦνται τοὺς τεθλιμμένους, καὶ ἔξαίρουσι τὸν νοῦν πρὸς τὰ οὐράνια, ὑποδεικνύουσαι ὅτι ἡ ἀσφαλεστέρα κλίμαξ διὰ τὴν εἰς ταῦτα ἀνάβασιν ἐστιν ἡ διὰ τῶν ἐν βίῳ ἀρετῶν.

Πέραν ἵσως τῶν ὅρίων βιβλιοκριτικῆς μελέτης ἔξτειναμεν τὰς ἐπὶ τοῦ βιβλίου τοῦ φίλου Δημητρίου Στ. Μαυροκορδάτου σκέψεις ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ οὕτως αἰσθανόμεθα ὅτι πολὺ τοῦ δέοντος θέτοντας ἐγγάψημεν. Συνέθη ἡμῖν ὅτι τῷ ἀναβαίνοντι εἰς ὅρος ὑψη-

λὸν, ὅσον διαβαίνει τοσοῦτον εὐρύτερον ἀνακαλύπτει δρίζοντα, τεσοῦτον πλείονα εἰς θέαν αὐτοῦ προβαίνουσιν ἀντικείμενα, τοσοῦτον ὁ ἀὴρ ὃν ἀναπνέει εἶναι ἐλαφρότερος. Καὶ ὁ τὰς θρησκευτικὰς μελέτας ἀναγινώσκων ἀδύνατόν ἐστιν ἀποθέτων τὸ βιβλίον νὰ μὴ αἰσθανθῇ ἐν ἔχυτῷ ὅτι βελτίων ἐγένετο ὃ ὅτι ἡν πρὶν ἦν πρὶν ἡ λάθη τὸ βιβλίον ἐπὶ χεῖρας, ὅτι ἄλλως ἀπεκαλύφθη αὐτῷ ὁ ἐπὶ γῆς βίος παρ' ὅτι πρότερον ἐνόμιζεν αὐτὸν, καὶ ὅτι ἀν καὶ μηρόν, διεῖδεν ὅμως τὸν πέραν τοῦ τάφου μυστηριώδη βίον, εἰς ὃν πάντας ἐστὶ κεκλημένη ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας ἡ ἀθάνατος τοῦ ἀνθρώπου ψυχή.

Ἀθήνησι τῇ 29 Ιουνίου 1864.

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΚΕΣΤΟΦΟΡΟΣ

ΕΝ ΚΙΠΠΟΙΣ (1).

Μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Ἀμαρουσίου, καὶ παρὰ τὴν ὑπώρειαν τοῦ Λυκανίητοῦ, καταὶ ἐπαγωγὴν χωρίου ὑπὸ κυπαρίσσων, ἐλασῶν, μιωρῶν καὶ ἀμπέλων κατάφυτον, ὅπου κατ' ἔτος μεταβαίνουσί τινες τῶν ἀττικῶν οἰκογενεῶν πρὸς ἡδεῖαν τοῦ θέρους κατάτριψιν. Οἱ Ἀγγελόκηποι ἦσαν ἄλλοτε, εἰσὶ δὲ καὶ τὸν σήμερον, θελκτικὴ τῶν Ἀθηνῶν ἔξοχή· « χωρίον ἀληθῶς μαγικὸν, » ἐσυγχάζετο πολὺ τὸ θέρος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, « ὃν αἱ ἔξοχαι εἰκίσι ἦσαν ἔκτισμέναι μεταξὺ δάσους ἐλασῶν, κυπαρίσσων, πορτοκαλιέων καὶ λεμονεῶν πολυσταφύλους ἀμπέλους ὑποβασταζουσῶν. Ἐκαλοῦντο δὲ τὸ πάλαι ἀγγελὴ καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μανθάνομεν ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ δήμου Πακλήνης ἀπέφευγον τὴν πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ δήμου ἐκείνου ἐπιγιαύτεν, διὰ τὴν προδοσίαν ἦν ἐπαθον ὑπὸ αὐτῶν ἐπὶ Θησέως(2)».

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρῳ τεμαχίου πᾶς τις καταγοῖ ὅτι δι Ἀγγελος περιηγητὴς διομάζει τὸ χωρίον Ἀγγελόκηποις, ἐκ τῆς πρώτης δὲ λέξεως τοῦ συνθέτου ὄνοματος ἔξαγε: ὅτι ἡ ἐκεῖ που κειμένη Ἀγγελὴ τῶν ἀρχαίων εἰσὶν αὐτοὶ οἱ Ἀγγελόκηποι. Καὶ ἄλλοι δὲ περιηγηταὶ, καὶ τοι μὴ συντασσόμενοι τῇ γνώμῃ τοῦ Chandler, τὸ αὐτὸς διδόσαν δινομα τῷ χωρίῳ, Ἀγγελόκηποι, καὶ παρ' ἡμῖν δὲ ἐπὶ καὶ νῦν πολλοὶ Ἀγγελόκηποις τὴν ἔξοχήν, ως τινὰ ἀγγέλων τόπον, ἀποκαλοῦσιν.

Άλλα ἐν τῷ γνωστῷ χειρογράφῳ τοῦ ἀνωνύμου

(1) Πρὸ ἑνὸς περίπου ἑτούς ἀνήγγελλεν ἡ Πανδώρα τὴν εὔρεσιν χάλκινου ἀγαλματίου γυναικός ὑποδεούσης τοῖς μαστοῖς ἴμερόεντα κεστόν, καὶ διὰ βραχέων περιέγραψεν Ἀφροδίτης λέγουσα τὸ καλὸν εἰδῶλον (ἴδε τόλον ΙΔ' σελ. 319) ὑπεισχυνούμενη πλατυτέραν πραγματείαν.

(2) Chandler, τόμ. Γ'.